

HANNA STEGRELL

N Å G O N T I N G
N Å G O N S T A N S

Ett utforskande av skissen och
ett sökande efter kreativ glädje

NÅGONTING NÅGONSTANS

Ett utforskande av skissen och
ett sökande efter kreativ glädje

HANNA STEGRELL

CHALMERS

Examensarbete vid institutionen för arkitektur
Chalmers tekniska högskola
Göteborg, Sweden 2015

*Tack
Andreas, Anna och Peter
Utan er hade detta inte varit möjligt*

Någonting, någonstans
Ett utforskande av skissen och ett sökande efter kreativ glädje
Something, somewhere
An exploration of the sketch and a search for creative joy
Hanna Stegrell

© Hanna Stegrell, 2015

Examensarbete vid institutionen för arkitektur
Chalmers tekniska högskola
Göteborg, 2015
Examinator: Morten Lund
Handledare: Peter Christensson

Skisser av Hanna Stegrell
Tryck av Göteborgstryckeriet

INNEHÅLL

Abstract - In English	7	Att inte alltid lyckas	55
Innan vi börjar	9	Förhållandet mellan hand och hjärna	61
Vad är en skiss och hur kommer den till?	15	Vad är det som fångas med skissen och skissandet?	65
Den tidiga skissfasen	17	Flow	67
Så här var det för mig	23	Att utmana sig själv	71
Att åka till Trieste	25	Att vara tvungen att skissa	77
Att se sin skiss i olika ljus	29	Kunskap och färdighet	79
Att sortera och granska	31	Skissen och det skrivna ordet	81
Idéer	33	Resultatorientering	85
Att vandra i tanken	41	Verk och representation	87
Rationell-analytisk position	45	Vad händer nu?	89
Ett spiralformat växelspel	49	Summary - The first three chapters in English	93
Beslutsångest och renodling	51	Definitioner av ord	103
Perspektiv, aspekt och komplexitet	53	Referenser och inspiration	107

ABSTRACT

In English

Have you ever been astray? Have you ever lost a part of yourself without knowing how or when it happened? Have you ever fought to find that piece of yourself again? Because you can't work without it. This is what this book is about. It is a creative and an artistic exploration. It is a search for understanding and it is a search for a creative joy which I have lost.

This project is an exploration of a creative process and of the sketch as a tool within that process. I have given myself an assignment to do at least one sketch and one self portrait each day. I have been writing and reading about how others work with creativity. I have searched across different fields, within different professions, from science and psychology to fine arts and dance.

My aim with this project is to highlight a way of working that is constantly used by architects but rarely reflected upon. I want to create a deeper understanding of how the sketch is, and can be, used as a tool. My personal goal is also to find my own creative joy which I have lost during my years at the school.

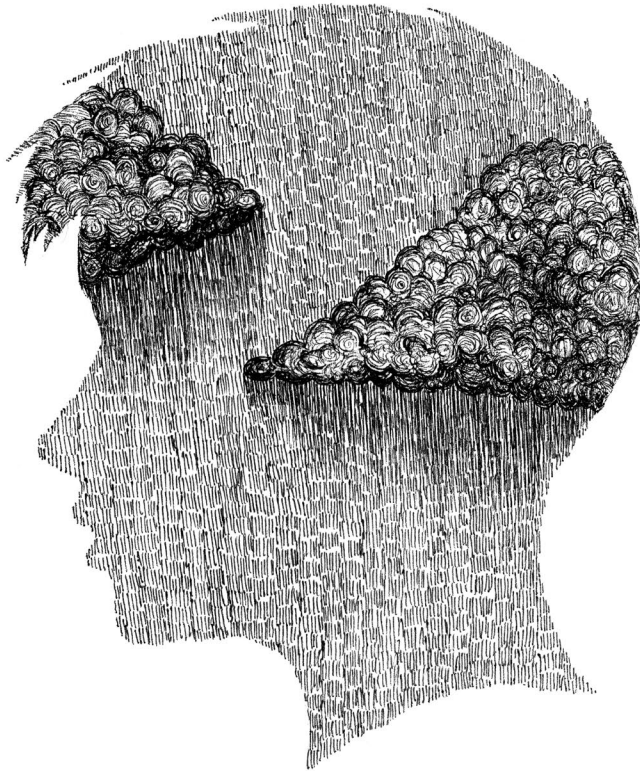
The sketches have been my way to explore my own creativity while the text focuses on questions regarding creative processes and sketching as a tool. It is a mix of science, psychology and my own and others reflections and experiences.

V13D5 - 17 april

Ojämnheter (*Irregularities*)

INNAN VI BÖRJAR

"Och på vilket sätt tänker du söka efter det som du inte alls vet vad det är?"
- Menon

Har du någon gång gått vilse? Tappat bort en del av dig själv utan att riktigt veta hur eller när det hände? Har du någonsin kämpat för att hitta den där biten av dig själv igen? För att du inte kan fungera utan den. Det är just detta som den här boken handlar om.

Det här är mitt examensarbete. Det är ett kreativt och konstnärligt utforskande. Det är ett sökande. Ett sökande efter förståelse och ett sökande efter en glädje som jag har tappat bort. Kanske finner jag det jag letar efter, kanske inte. Men det skulle i så fall vara okej.

Innan jag påbörjade min arkitektutbildning på Chalmers 2010 skissade jag - mycket. Åren på skolan gick fort förbi och den passionen för skissandet som jag en gång hade var plötsligt som bortblåst, utan att jag hade märkt något. Jag hade nu problem med att placera en bild på det tomma vita pappret som låg framför mig. Hade jag på något sätt lyckats tömma mig själv på kreativitet? Hur kunde det ske på en kreativ utbildning? Borde inte utbildningen snarare utveckla elevens kreativa förmåga?

När jag under sommaren innan mitt sista år på skolan började fundera över ämne till mitt examensarbete stod syftet framför mig och skrek mig rakt i ansiktet. Jag skulle hitta tillbaka till min passion. Hur skulle det gå till? Inte den blekaste, men jag bestämde mig för att kasta

V1D1 - 19 januari
Orosmoln - Självporträtt

mig ut i ett utforskande av skissen och skissandet, som ett kreativt verktyg och inom en skapandeprocess.

Kreativa processer är personliga. Tidigare erfarenheter påverkar vårt sätt att arbeta och alla bär hela tiden sin egen tidslinje inom sig. Mitt personliga mål med detta projekt är att hitta tillbaka till min kreativa glädje så arbetet kommer delvis att handla om mig och min egen kreativitet. Så varför är detta relevant för någon annan?

Arkitekter arbetar med kreativa processer men reflekterar sällan över hur arbetet egentligen går till eller varför man arbetar på just det sättet som man gör. Skissande är en del av en kreativ process. Det kan ske med penna och papper, genom att bygga modeller eller i en digital miljö. Jag vill med detta arbete utforska och undersöka kreativa processer och skissandet - framförallt det analoga skissandet, hur skissen används inom kreativa processer och hur skissandet kan bidra till skapandet. Kunskap om skissande kan skapa en bättre förståelse för en arbetsmetod som ständigt används av arkitekter och många andra yrkesgrupper. Jag anser att en djupare förståelse för sin egen arbetsprocess kan hjälpa en att behärska sina verktyg och förhindra att man går omvägar i sin process.

Jag har gett mig själv uppgiften att varje dag göra minst en skiss av en plats, ett objekt, eller vad som helst som dyker upp i mitt huvud, och att varje dag göra ett självporträtt, inte nödvändigtvis ett ansikte eller en kropp utan det kan lika gärna vara en känsla, tanke eller händelse. Jag har läst om skissande och kreativitet och jag har hela tiden antecknat mina egna tankar och reflektioner kring det jag läst. Jag har sökt svar på mina frågor utanför arkitekturen, hos andra yrkesgrupper som arbetar med kreativa processer och i vetenskapen.

V6D5 - 27 februari

Identitet

Skissandet har varit mitt sätt att utforska min egen kreativitet medan texten fokuserar på frågor kring kreativa processer och skissande inom en sådan process. I texten blandar jag teorier från vetenskap och psykologi med andras och egna reflektioner och erfarenheter. Här och där i texten finns stycken som beskriver hur jag har genomfört detta projektet och vilka tankar och reflektioner som har dykt upp under arbetets gång.

Skisserna följer ingen kronologisk ordning och vissa är självporträtt. Ibland har de en stark anknytning till det som texten handlar om, ibland kanske kopplingen bara är synlig för mig som skrivit texten och gjort skisserna. Du som läsare är fri att tolka skisserna på ditt eget sätt och försök gärna fylla det tomrum som kan uppstå mellan text och skiss. Jag är sparsam med användningen av källor i texten. I slutet av boken finns en fullständig referenslista och där redovisas även vilka källor som används till vilka delar av texten.

När jag kastade mig in i det här projektet hade jag inget tydligt resultat i sikte och det var så jag ville ha det. Jag ville ha en fri kreativ process som skulle få leda mig framåt i vilken riktning som helst och så har det blivit. När jag påbörjade detta projektet kunde jag inte ana vad det skulle leda till.

V12D4 - 9 april

Kan man odla morötter i kruka? - Självporträtt

VAD ÄR EN SKISS OCH HUR KOMMER DEN TILL?

Vad är en skiss? Vad gör vi med den? Vad gör den med oss? Skissande i sig är ett sökande. Inom arkitekturen handlar skissandet om att hitta gränser för ett objekt som ännu inte finns. Att hitta dess riktningar, begränsningar och väsentligheter. Skissaren rör sig hela tiden fram och tillbaka, stöter på med- och motgångar, återvändsgränder och plötsliga insikter. Skissaren vidgar sitt seende, ser mer, hör mer och känner mer, genom processen. Denna typ av designsökande skiss är ofta diffus och konturlös.

Pirjo Birgerstam skriver om skissande i sin bok *Skapande handling: om idéernas födelse*. Hon skriver att skissen kan liknas vid en dans och att det finns ett antal grundpositioner som kan varieras i all oändlighet. Skissande, likt dans, kräver praktisk träning. Alla steg måste vara djupt rotade i ryggmärgen, så omedvetna att man kan glömma bort dem och bara låta sig svepas med. Efterhand blir ens känslor och tankar allt klarare och en form kan växa fram.

De skisser som jag har gjort under detta projekt har inte som syfte att hitta en form eller ett objekts riktningar och begränsningar. De kan av en betraktare anses vara verk eller bilder men för mig är skisserna en del av en sökandeprocess. De är ett försök till att hitta någonting inom mig själv - min egen skaparglädje - och är därför, för mig, skisser. Det är skisser som ofta är precisa och detaljrika, som föreställer abstrakta mönster och saker som bara finns i mitt huvud, som har syftet att väcka någonting inom mig. Dessa skisser är, jämfört med en designsökande skiss, av en annan typ.

V6D4 - 26 februari

Undantaget - Självporträtt

DEN TIDIGA SKISSFASEN

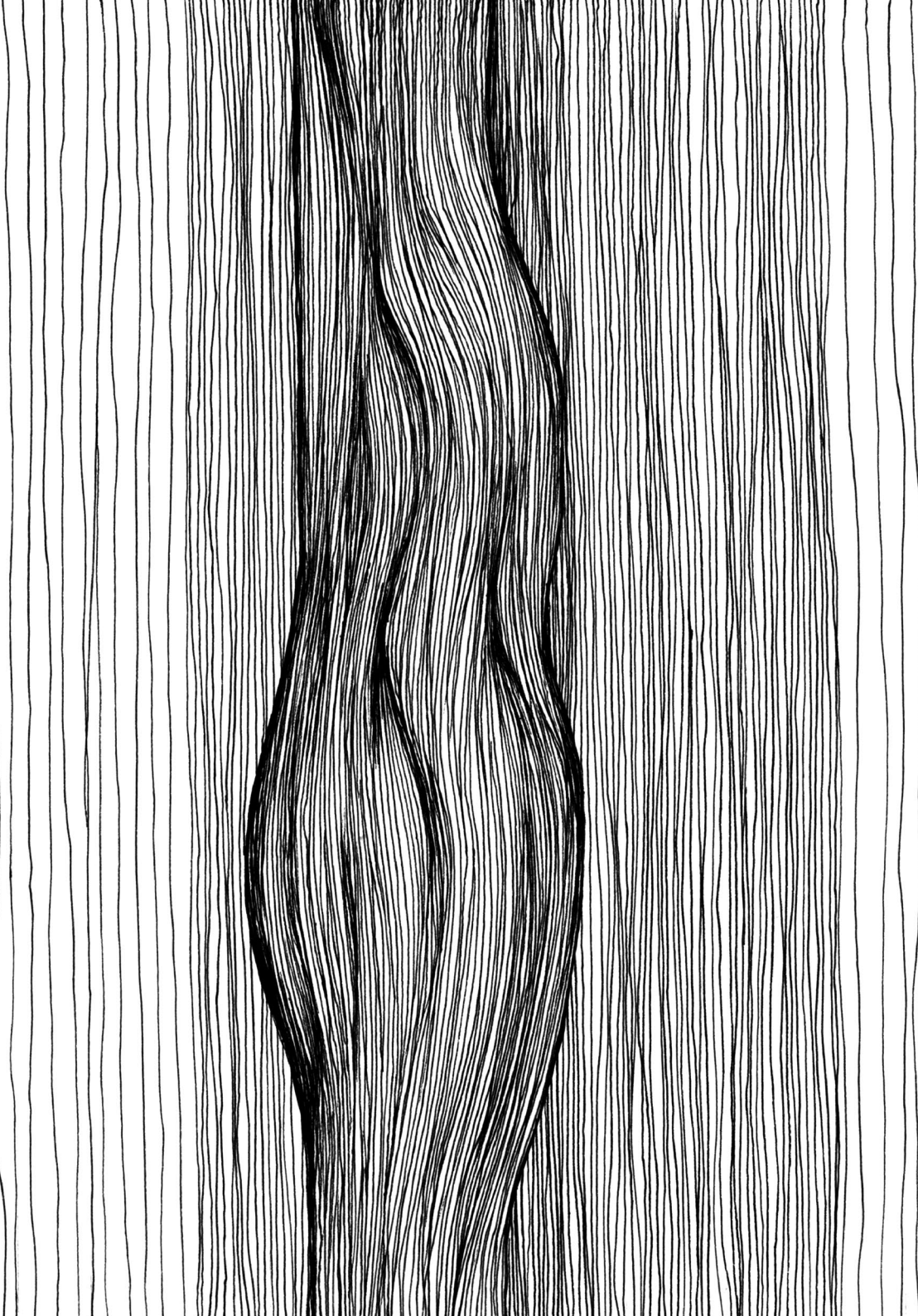
I vilken ände skall man börja? Vad bör man leta efter? Vad skall skisserna undersöka? Vilka böcker skall man läsa? Det kan vara oerhört svårt att komma igång. I början av en skapandeprocess finns inga avgränsningar, inget klart formulerat mål, ingen förebild. Det är i detta stadiet viktigt att hitta någonting som triggas en, någonting som fångar ens uppmärksamhet och väcker känslor.

Känslor, engagemang och inlevelse kan sakta men säkert börja organisera tidiga intryck, tankar och drömmar. Idéer poppar upp, inte nödvändigtvis kopplade till varandra men skissaren är nyfiken på deras samband. Intuitivt letande efter dessa samband pekar åt ett håll och leder omedvetet skissprocessen framåt. Man vet inte alltid vart man är på väg, vad det är för problem man brottas med eller hur de skall formuleras, men som skissare har man en vag vision och det är den man försöker visualisera.

När man står inför en ny uppgift är det lätt att tidigare erfarenheter och referenser genast upptar det tomrum som man försöker fylla. Pappret är på så sätt aldrig helt blankt när man börjar. Hur kan denna automatiserade process destabiliseras? Är det ens det som krävs? Är det egentligen så att säga 'fel' att redan i början av ett projekt arbeta med förebilder? Det kan påstås att ett rationellt förhållningssätt, förebilder och färdiga system kan hämma skissandet i den tidiga fasen. Är det verkligen så? Kan inte referenser ha en inspirerande effekt på skissandet? Är det intuitiva skissandet på något sätt bättre?

V11D1 - 30 mars

Över berg eller hav

Den intuitiva kunskapsprocessen kan inte beordras fram. Den startar spontant när förhållandena är de rätta och kräver både känslomässig och upplevelsemässig närvaro. Skissaren måste leva sig in i skissen. I arkitektens fall handlar det ofta om att leva sig in i personen som skall vistas i den blivande byggnaden. Att känna empati och ha inlevelse nog att gå in i andra människors värld, en värld som inte är skissarens egen. Detta kan föda oväntade tankar och idéer. Denna inlevelse kan även komma från ett dagdrömande. I inlevelsen knyts verklighet och fantasi samman. Det som är och det som skulle kunna vara korsas och omformas till element och principer som kan användas professionellt.

Men vad är en bra skissmetod? Alla har sitt eget sätt att skissa och ingen metod är bättre än någon annan. Det viktiga är inte hur man gör utan att man gör det. Skissen i sig är opretentiös, den har svaga punkter, den kan vara full av fel, men den har potential att vidareutvecklas. Det är det som är det viktiga, utvecklingspotentialen. Formatet eller utseendet på skissen har mindre betydelse. *"Den goda skissmetoden, det är den som minimerar motståndet att göra en ny skiss"* - Klas Tham. Det är det som skissande går ut på. Att göra skiss efter skiss. Skissen tillåter felmarginal. Den tillåter suddmärken. Varje streck betyder någonting och varje skiss uppmärksammar nya eller andra problem och möjligheter än den föregående.

Under den intuitiva fasen i skissandet rör sig tankarna fort. Så fort att det kanske är svårt att fånga alla idéer och få ner dem på pappret. Den där stunden av intuitiv klarhet kommer plötsligt och kan vara svår att styra. Är det detta som kan liknas vid 'flow'? Arbetet flyter på och den intensiva koncentrationen gör att tid och omgivning försvinner.

V10D3 - 25 mars

Allt är inte rakt och linjärt hela tiden

Hur hittar man ens sitt intuitiva kunnande? Det förutsätter självreflektion, något som är både känsligt och personligt. Det handlar mycket om att våga befinna sig i ett icke-vetande och att i det kaotiska våga slappna av. Att vara öppen, att tänka på frågorna, att vara nyfiken inför möjligheter och framförallt att tro att man skall hitta någonting, någonstans.

Först när man har tillräckligt bra kontroll över sitt tillvägagångssätt och då ens färdigheter inte längre kräver medveten uppmärksamhet kan metoder och tekniker bli fullgoda redskap i skissandet. Det är först då man kan rikta hela sin uppmärksamhet på den aktuella uppgiften och finna hållbara lösningar på frågorna.

V12D5 - 10 april

En liten bit av något mycket större - Självporträtt

SÅHÄR VAR DET FÖR MIG

Det var svårt för mig att börja. Det var jättesvårt. Jag visste inte var eller i vilken ände. Vad skulle skisserna föreställa? Vilka böcker skulle jag läsa? Jag kände mig vilsen. Det slutade med att jag gick upp på Ramberget, satte mig på en bänk, och funderade. Jag kan inte påstå att jag fann någon klarhet eller några svar på mina frågor men på vägen ner från berget gick jag genom skogen och hittade min första skiss utan att egentligen leta efter den. En stenkantad grusstig som slingrar sig genom skogen. Man kan inte se vart den leder men man vet att den leder någonstans, varför skulle den annars finnas där? Det kan låta klyschigt men den där stigen blev en metafor för den process som låg framför mig. Jag stod i början av en stig och jag kunde inte se vad den ledde till men jag visste att om jag bara fortsatte gå så skulle jag så småningom komma fram.

Jag hittade den där första triggande känslan i att göra någonting som egentligen inte hade med projektet att göra. Det är ofta så idéer dyker upp, från vad som verkar vara ingenting - intuitivt. De kan komma när man kör bil, är ute och joggar, mockar i stallet eller äter frukost. Underliggande observationer och erfarenheter kopplas omedvetet ihop och nya frågor föds.

Hela första veckan gick segt för mig. Jag kämpade mig fram utan att egentligen veta åt vilket håll jag skulle gå. Min handledare Peter kom då med förslaget att jag skulle åka iväg från Göteborg. Att under en vecka isolera mig själv och försätta mig i min egen kapsel. Att bara skissa och skapa ett tillfälle då jag kunde fokusera ordentligt på mitt arbete. Att ge mig själv en möjlighet att bygga upp ett 'beroende' för skissandet.

V1D1 - 19 januari

Ramberget

ATT ÅKA TILL TRIESTE

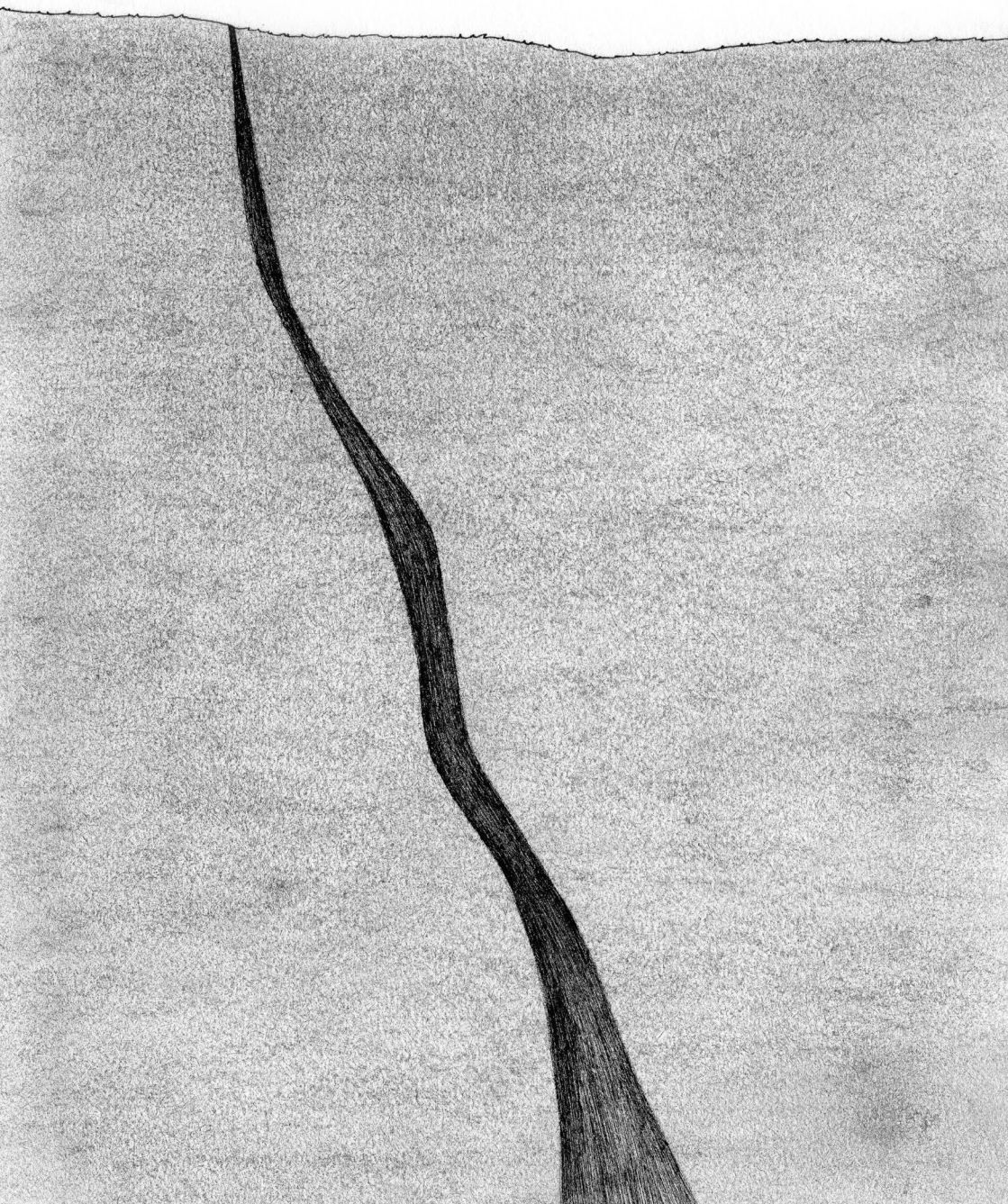
Det blev en resa till Trieste. Där fick jag möjligheten att vara ensam. Alla vardagsdistraktioner var kvar i Göteborg, jag förstod inte språket och jag kände ingen. Jag gick runt i staden och letade efter skisserna och jag fann många. Jag kan inte säga varför jag valde att skissa vissa saker men det var någonting som fångade min uppmärksamhet. Förhållanden mellan husen på en smal gata, riktningar, konstellationer av volymer eller en känsla.

Det är något speciellt i att kunna sitta på ett café och arbeta helt ostört, att kunna läsa, skriva och fundera. I Göteborg kan det för mig vara svårt att läsa eller skriva när jag är omgiven av andra människor som talar ett språk som jag förstår. Detsamma gäller med musik. Om jag skall läsa eller skriva kan jag inte lyssna på musik där sången är på ett språk som jag förstår. Det blir då svårt för mig att fokusera på mitt eget läsande och skrivande. Jag behöver lugnet.

När det gäller skissandet behöver jag inte samma lugn. Jag har vid många tillfällen suttit på Centralstationen i Göteborg och skissat både människor och rum. Där är alla på väg någonstans, har en tid att passa och bryr sig sällan om sin omgivning. Jag gillar att kunna vara anonym och centralen har vid flera tillfällen givit mig den möjligheten. Nu var det plötsligt annorlunda. Jag gick till centralen vid två tillfällen under den första veckan på projektet och båda gångerna kände jag mig iakttagen. Det kändes som att herren bredvid mig på bänken satt och kikade på vad jag gjorde och det störde mig på ett sätt som en sådan situation inte

V2D3 - 28 januari

Molo Bersaglier

tidigare gjort. I efterhand kan jag förstå att det snarare var min egen osäkerhet inför arbetet som störde mig och inte herren som troligtvis faktiskt satt och kikade ner i mitt skissblock.

I Trieste var det annorlunda. Det gjorde ingenting att någon kikade ner i mitt block, kom fram och frågade vad jag gjorde eller kommenterade när de gick förbi. Det gjorde ingenting att människorna vid bordet bredvid mig hade en diskussion. De talade italienska vilket blev som ett bakgrundsbrus i mina öron. Det fanns ingen risk att jag skulle stöta på någon som jag kände och jag kunde betrakta min omgivning utan att distraheras av den. I stunden visste jag inte om det, men resan till Trieste gav mig rätt förutsättningar, både känslomässigt och upplevelsemässigt, så att min intuitiva kunskapsprocess kunde starta.

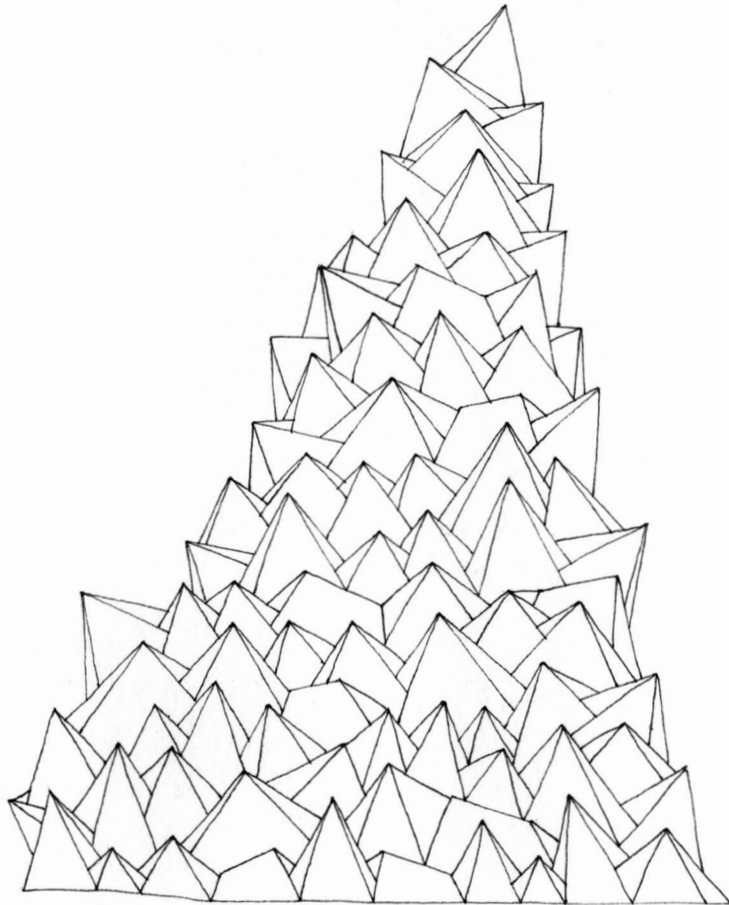
V13D2 - 14 april

På väg - Självporträtt

ATT SE SIN SKISS I OLIKA LJUS

I det tidiga skissandet söker man mångtydighet och mångfald, inte nödvändigtvis entydighet och enfald. Det handlar om att samla kunskap, faktiska iakttagelser, fantasibilder, fakta, historia, värden, känslöintryck och så vidare. Att vara medvetet öppen och nyfiken, att inte fatta förhastade beslut som avfärdar möjligheter, att betrakta sin skiss från olika håll, att skifta perspektiv, inifrån-ut och utifrån-in. Risken finns att man annars läser sig i det bekanta, i färdiga standardlösningar och rutiner. Skissande handlar om att våga inte veta och att våga söka efter frågor, inte efter svar.

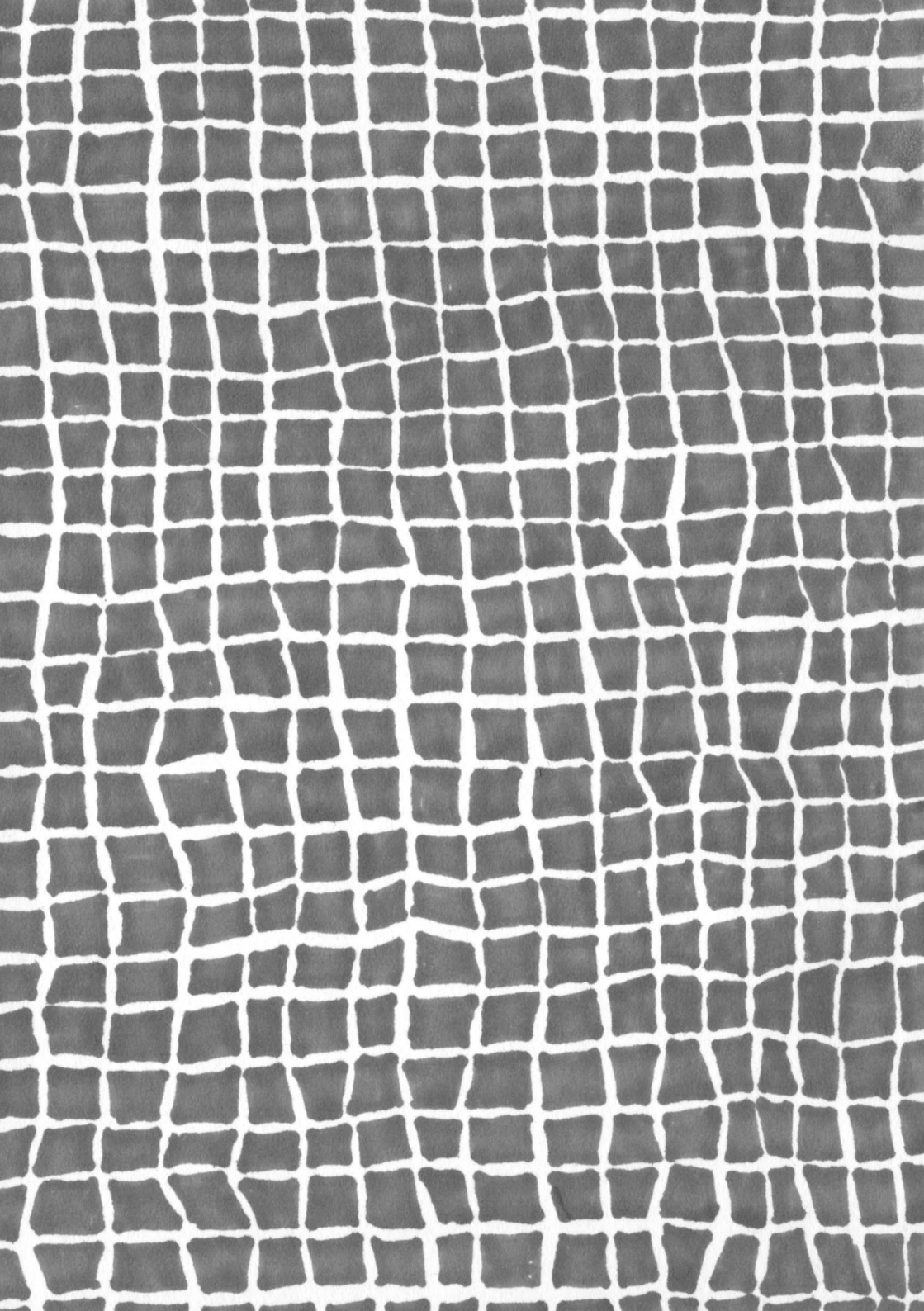
Efterhand kan man sakta bilda kopplingar mellan olika delar och egenskaper. Samband, begränsningar och möjligheter kan formuleras. Ord växer fram till frågor och en större klarhet i helheten kan bildas. Det är just känslan för helheten som gör att arbetet inte blir blockerat, utan utgångspunkt eller ett irrande i detaljer frikopplade från sammanhanget.

V7D4 - 5 mars

Värsol (vika papper)

ATT SORTERA OCH GRANSKA

Genom att sortera skisserna på olika sätt kan nya samband och kopplingar träda fram beroende på sammanhang. När skisserna sorteras kronologiskt kan betraktaren se en sak. Om de sorteras efter teknik eller format kanske andra vinklar dyker upp.

När jag gjorde detta med mina skisser hittade jag nya frågor. Vid ett tillfälle sorterade jag skisserna i två grupper, efter motiv som jag aktivt letat efter och motiv som plötsligt dykt upp - idéer som kom från ingenstans, oplanerat. Tankar kring varför dessa plötsliga idéer dyker upp började rotera i mitt huvud och funderingarna blev senare ett kapitel i denna boken. Detta sätt att sortera väckte även andra tankar. Det finns en typ av skisser som jag gör för att jag måste. Under till exempel föreläsningar kan jag ibland vara tvungen att göra skisser för att kunna fokusera och inte sväva iväg. Jag kallar dessa för klotterskisser och återkommer till dem senare i boken. Skissen till vänster är ett exempel på denna typ av skiss.

V3D3 - 4 februari

Rutnät

IDÉER

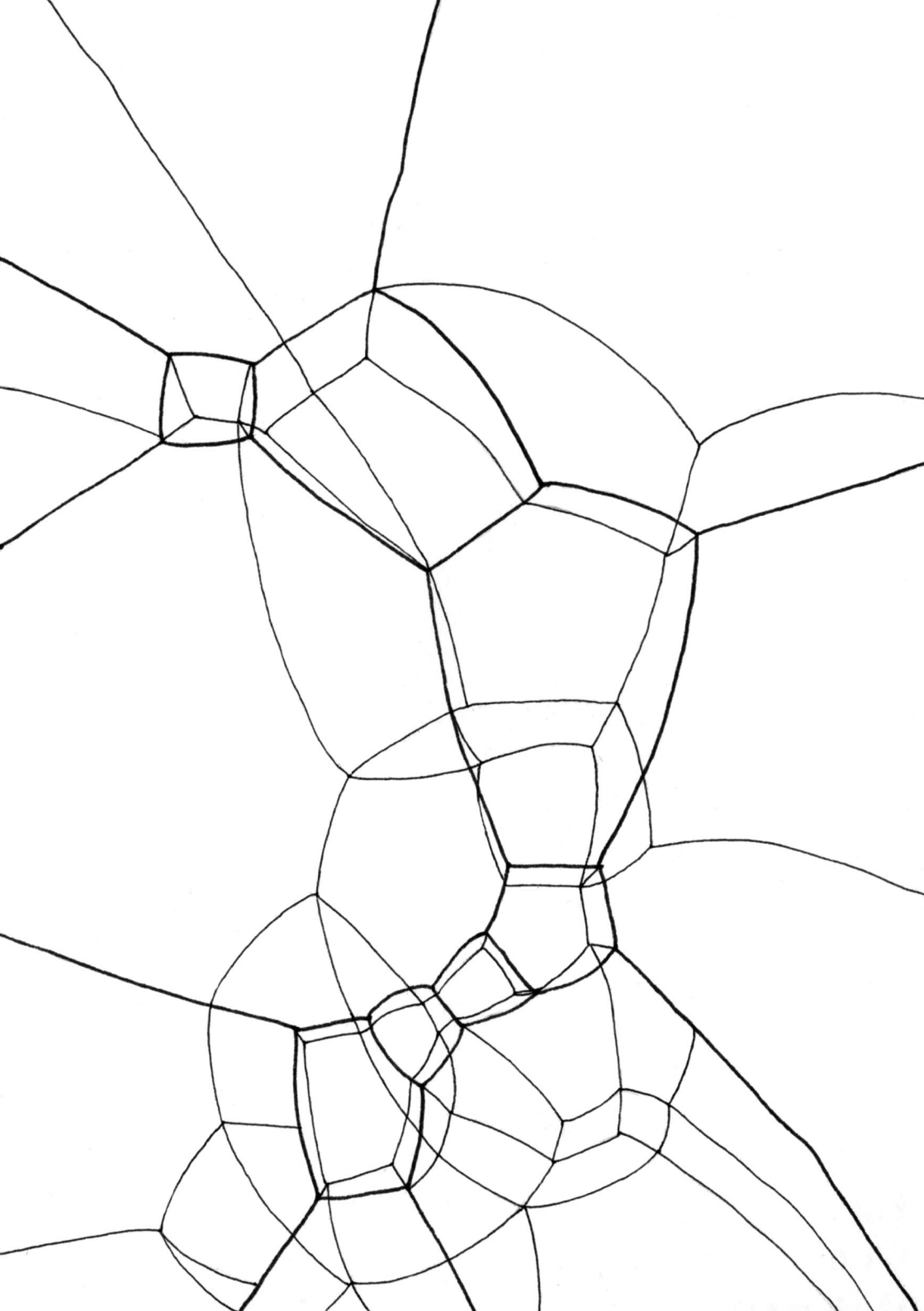
En av människans mest unika egenskaper är förmågan att kunna föreställa sig saker - att sätta sig själv utanför sin egen kropp, utanför rummet man befinner sig i och i en annan tid än den som är nu. Kreativitet, etik, empati och intelligens kräver föreställningsförmåga. Denna föreställningsförmåga ligger inte enbart i hjärnan. Hela vår kropp bär på fantasier, önskningar och drömmar. Trots att vi sällan är medvetna om det så 'tänker' alla våra sinnen och de strukturerar vår relation till världen omkring oss.

Kreativitet är ett knepigt ord att använda. Att vara kreativ kan innebära att man kan omsätta sina kunskaper i praktiken på nya sätt men det finns många definitioner av begreppet och ingen kan egentligen säga exakt vad det är. Jag kan ibland se kreativitet som ett dekonstruerande - att någonting plockas isär och granskas - men detta innebär även att det måste finnas någonting som kan dekonstrueras. Uppgiften eller problemet som man står inför kan ses som det som kan plockas isär och idéer är de verktyg som hjälper en att göra det. Skissen i sin tur är varken en representation eller ett embryo av själva idén. Den är dess DNA och bär på allt som krävs för att idén skall kunna utvecklas och på så sätt bär den även på allt som i slutändan bygger upp det som har dekonstruerats.

Men var kommer idéer från? De kan komma från slumpartade omständigheter, observationer utanför det specifika fältet, helt andra platser eller händelser. De kan uppstå när som helst, på grund av uttråkning, av misstag, i dagdrömmar. De kan komma från vanor och nödvändigheter eller vara oavsiktliga upptäckter. Idéer slår an mot dig, greppar tag i dig, formar dig och studsar ifrån dig i en ny riktning.

V11D2 - 31 mars

Som ett ärtskott - Självporträtt

Socialpsykologen Graham Wallas presenterade på 1920-talet sina teorier kring kreativa processer och hur idéer växer fram. Han beskrev fyra olika stadier.

Det första är förberedelsestadiet och fokus ligger då i att undersöka problemet ur alla möjliga vinklar och att samla och organisera information. Genom att göra detta läggs en mental grund för att vidare kunna bearbeta problemet och så småningom utveckla idéer.

Nästa steg är inkubationsstadiet då informationen bearbetas omedvetet. Wallas beskriver att detta stadie av den medvetna tankens frånvaro kan ta två olika former – ett stadie av avsiktligt arbete med andra problem och uppgifter eller ett stadie frånkopplat från allt mentalt arbete. Det första av de två är enligt Wallas mer produktivt och han föreslår att man skall skapa medvetna avbrott i koncentrationen i sitt arbetsflöde. Om man kör fast med ett problem kan man medvetet lämna det problemet och fortsätta arbeta med ett annat istället. På så sätt kan man, genom att arbeta med flera problem samtidigt, nå fler resultat.

Inkubation följs av illumination - den plötsliga insikten som det medvetna jaget inte kan styra över. Den information som samlats in under förberedelsestadiet, som sedan har tillåtits sväva fritt under inkubationsstadiet, blir nu redo att inta en ny form. Illuminationsstadiet bör dock inte förminska till enbart något som vi inte kan styra över. Den där plötsliga insikten som kan uppstå är en följd av en lång rad tankar och associationer, som i sin tur byggts upp av tidigare led av tankebanor. Under inkubationsstadiet kan dessa tankar omedvetet kopplas samman så att nya idéer uppstår. Det är detta som är illuminationen eller 'aha-ögonblicket'.

V7D2 - 3 mars

Bubblor - Självporträtt

Det sista och fjärde stadiet är verifikation. I detta stadie handlar det om att testa och bekräfta idén och att förfina den till sin slutgiltiga form. Detta stadie kräver, likt det första, medveten och avsiktlig tanke.

Även Mihaly Csikszentmihalyi, professor i psykologi, skrev om detta i sin bok *Creativity* men han beskrev istället fem stadier; förberedelse, inkubation, insikt, utvärdering och elaborering. De tre första stegen är nästintill identiska med Wallas teori.

Det fjärde steget - utvärdering - innebär att insikten eller illuminationen värderas och ett beslut fattas om idén skall utvecklas eller skrotas. Detta kan vara känslomässigt svårt och man kan vara tvungen att brottas med sin egen osäkerhet. Det är nu som man tvingas bilda sig en åsikt i frågan vilket kan kräva en del självkritik. Är idén man har bra eller inte?

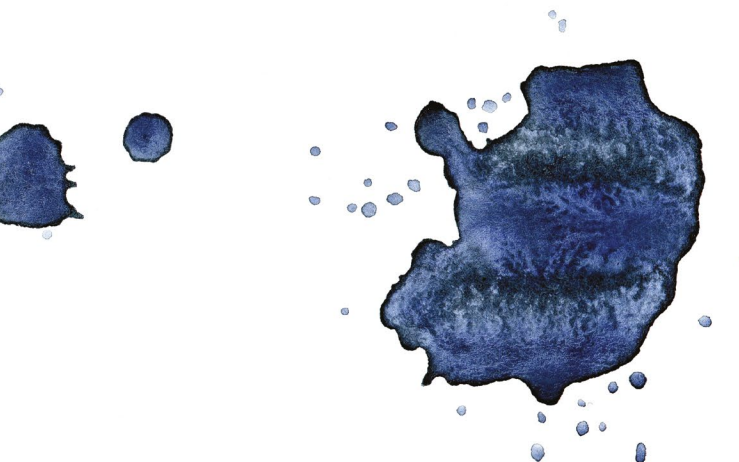
Det femte steget - elaborering - är den sista komponenten i Csikszentmihalyis teori och det är denna fas som tar mest tid och kräver mest arbete. Det är nu själva idén skall genomföras och förankras i ett sammanhang.

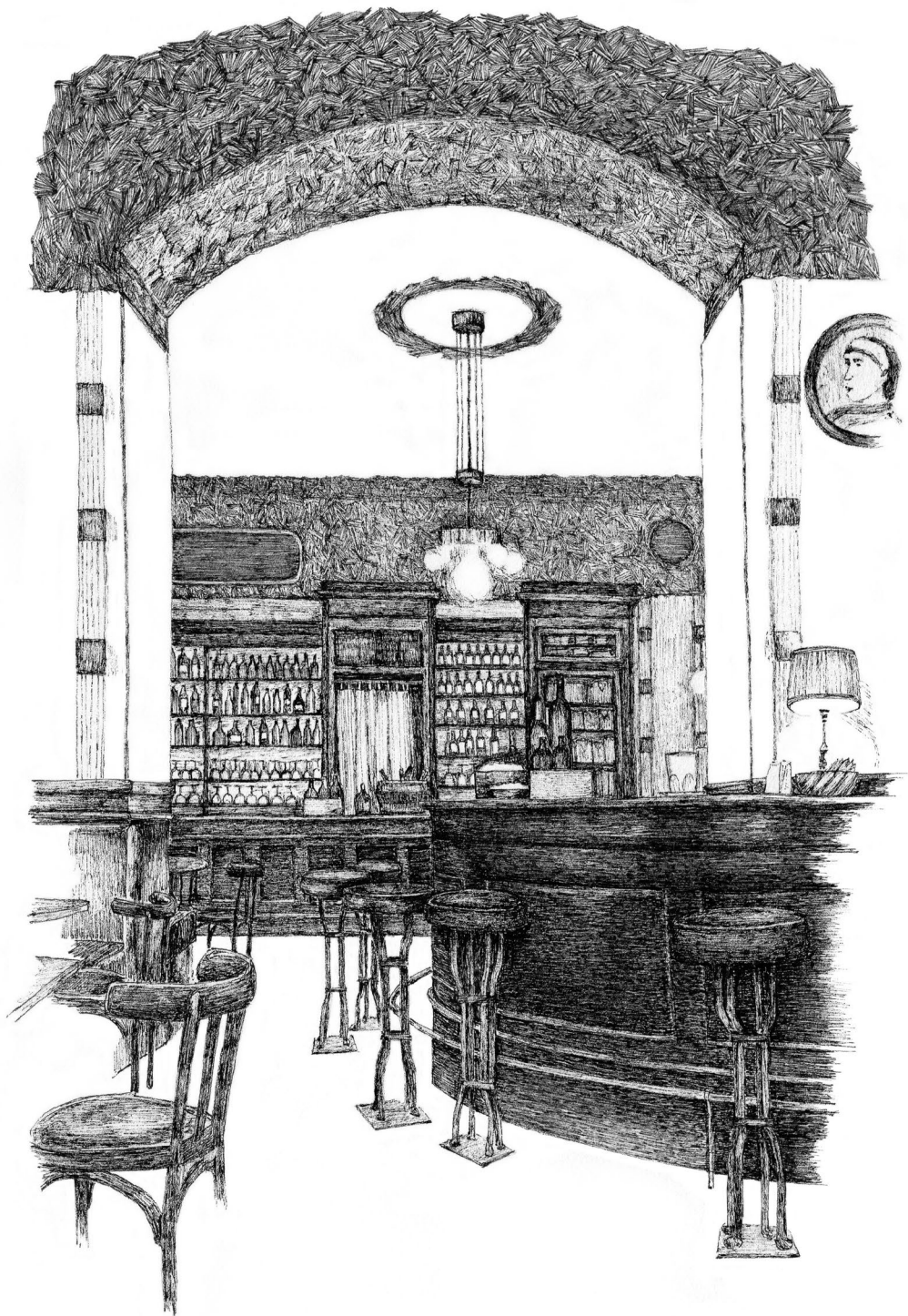
Det finns en mängd olika teorier kring kreativitet och idéer och detta är bara två av dem. Viktigt att ha i åtanke är att dessa teorier och faser inte bör tolkas alltför bokstavligt då det kan skapa en skev bild av vad en kreativ process är och kan vara. Kreativa mekanismer är komplexa och byggs upp av otaliga rörelser och de olika stadierna, oavsett teori, samspelar ständigt och existerar inte isolerade från varandra.

De steg i en tankeprocess som leder till framgång kan i efterhand sällan differentieras och sorteras i kronologisk ordning. I det dagliga tankeflödet överlappas ständigt dessa stadier då vi utforskar olika typer

av problem. Det är mycket möjligt att inkubera ett problem samtidigt som man förbereder ett annat och verifierar eller elaborerar ett tredje. Genom hela den kreativa processen finns inkubationsstadier och små insikter utspridda.

Endast omedvetet arbete kan inte leverera färdiga resultat. Allt vi kan förvänta oss av dessa inspirerande ögonblick, som är resultatet av omedvetet arbete, är att hitta utgångspunkter för vidare utveckling av idén. Själva förädlingen av idén måste ske medvetet i det stadie som följer inspirationen. Detta kräver disciplin, uppmärksamhet, vilja och konsekvent medvetet arbete.

ATT VANDRA I TANKEN

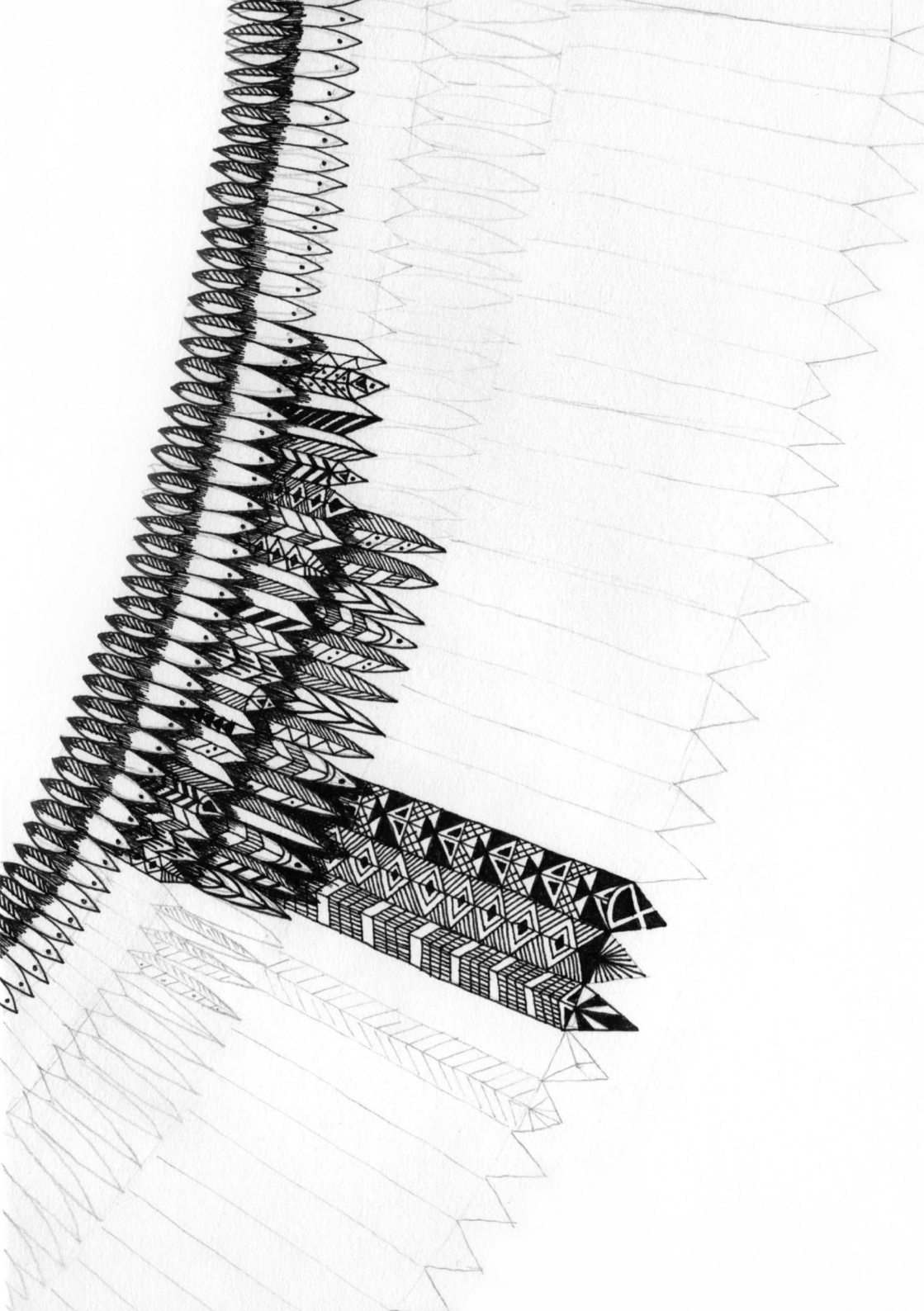
Lev i nuet! Carpe diem - fånga dagen! Hur många gånger har du hört uttryck som dessa? Människan besitter egenskapen att kunna vandra i tanken. Vi kan välja om vi skall fokusera på det som händer just nu, det som redan har hänt eller det som kan hända i framtiden. Vi kan planera och resonera. Om vi bara lever i nuet och fokuserar på det som finns framför oss, försummar vi då inte delar av denna egenskap?

I dagdrömmandet finns inga fysiska begränsningar och vi kan göra vad som helst. Men vad är egentligen en dagdröm? Varför har vi dem? När har vi dem? När det handlar om ett såpass personligt ämne som dagdrömmar är det svårt att relatera till något annat än just sina egna erfarenheter. Jag är utan tvekan en dagdrömmare. Mina tankar svävar ofta iväg både medvetet och omedvetet. När jag sitter på spårvagnen, går en promenad, tränar, lagar mat – i helt vanliga och vardagliga situationer. Jag vet inte hur vanligt det är att dagdrömma men alla människor gör det på ett eller annat sätt. Brukar du göra det? När dagdrömmer du i så fall? Och vad drömmer du om?

Jag har de senaste åren haft platser som jag har gått till för att fundera på något specifikt eller bara för att ta en paus och tillåta mig själv att sväva iväg. Just nu är den platsen Ramberget, mest på grund av att det ligger nära min bostad. Innan jag flyttade dit jag bor nu bodde jag på Högsbohöjd och då gick jag ofta till Ruddalen. När jag tog promenader där kunde jag lämna grusgången och hitta platser där det enda jag såg var träd och klippor, och det enda jag hörde var surret från skogen. Jag

V2D4-5 - 29-30 januari

Caffè San Marco

har platser som jag går till när jag medvetet vill låta tankarna vandra men drömmarna kommer även helt plötsligt och omedvetet.

Många idéer kan uppstå just genom dagdrömmandet. Drömmandet passar väl ihop med Wallas teorier kring inkubation och illumination och många framgångsrika tänkare - bland annat Newton, Einstein och Poincaré - har hittat lösningar på sina problem då de har riktat sina tankar iväg från problemet de försökte lösa. Men är dagdrömmandet nödvändigt? Det kanske inte är nödvändigt men jag anser att det är nyttigt. Inte bara för kreativitetens skull men även för individen. Jag tror att man kan bearbeta händelser genom dagdrömmandet och jag tror att drömmarna kan hjälpa en att utveckla sin kreativitet.

Dagens samhälle är ständigt i rörelse och något som står stilla anses vara trasigt, oproduktivt eller outvecklande. Jag skulle vilja påstå att vi alla egentligen skulle behöva en paus. Att bara stanna upp för att förstå vad vi faktiskt gör, vad vi är och för att verkligen se vår omgivning och de som befinner sig i den. Dagdrömmandet kan vara ett sätt att pausa men det vi kanske egentligen behöver är tid för att inte tänka alls – tid för att fokusera inåt och försöka koppla bort alla ansvar och måsten. Detta är förvånansvärt svårt. Testa själv en gång. Lägg dig ner på rygg, ta ett djupt andetag. Fokusera på din kropp, känn hur luften fyller dina lungor, känn hur den är sval när du andas in och känn hur den är lite varmare när du andas ut. Försök att inte sväva iväg i andra tankar. När jag själv gör detta tar det oftast inte mer än några minuter innan jag mentalt är någon annanstans. Mina tankar vandrar iväg till det här projektet, till funderingar över vad som händer efter sommaren, till vad jag skall äta imorgon, till filmen jag såg igår - till världen av dagdrömmar.

V9D3 - 18 mars

Mittkritik

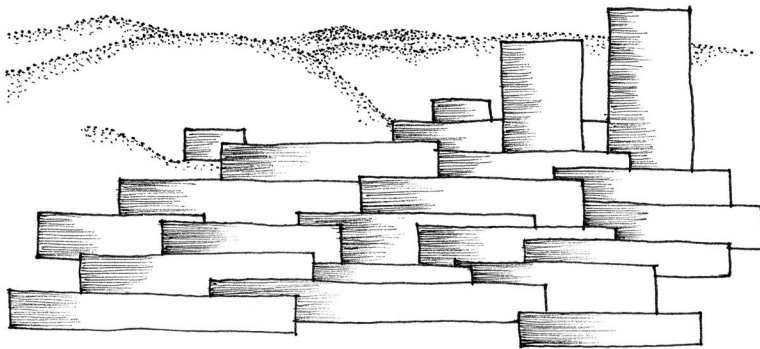
RATIONELL-ANALYTISK POSITION

Den intuitiva skissen är snabb och grov. Den lämnar spår och konturer men måste granskas närmre. Genom att utforska dessa spår och konturer och kritiskt granska dem kan man enklare klargöra vad man gör och vart man är på väg, både för sig själv och för andra. Detta innebär att skissaren ställer sig i en position som är rationell och analytisk. Det handlar om att skilja verklighet från fantasi, att rationellt objektifiera och kritiskt analysera den intuitiva skissen. Skissen måste tåla verkligheten.

För att arbeta rationellt behöver man dela in skissen i olika beståndsdelar. Man kan då finna gränser, områden och beroendeförhållanden mellan de olika delarna. Som skissare försöker man göra dessa förhållanden så tydliga som möjligt. Denna typ av analys av gränserna kan hjälpa skissaren att förankra sin skiss i verkligheten, att förstå och formulera hur den kan hänga ihop men även för att finna nya funderingar, problem och möjligheter.

Det finns rationalitet även i det intuitiva. De båda tankesätten är kopplade till varandra och de är baserade på samma typ av tidigare erfarenheter, referenser och kunskaper. Så vad är egentligen skillnaden mellan de två? Ligger risken med ett rationellt förhållningssätt i att man riskerar att kväva idéer innan de ens har fått chansen att utvecklas?

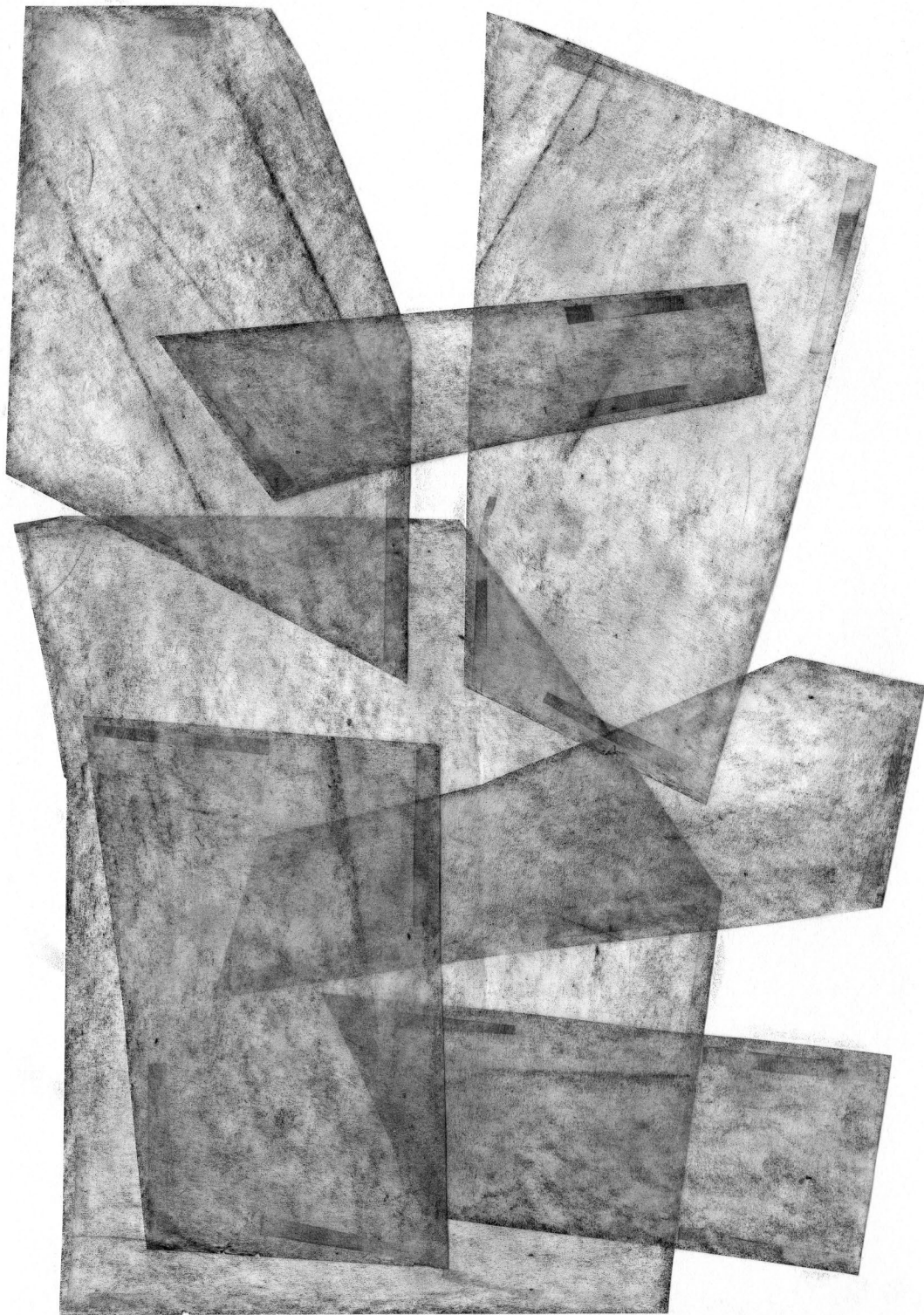
Rationalitet är vårt vanliga förnuftsresonemang. Det växer fram stegvis, genom slutledning. Rationalitetens fördel är att den ger begriplighet, kontroll och förutsägbarhet under kända förutsättningar. Rationalitet förklarar det vi redan vet om världen.

V1D5 - 23 januari

Klättra på Ramberget

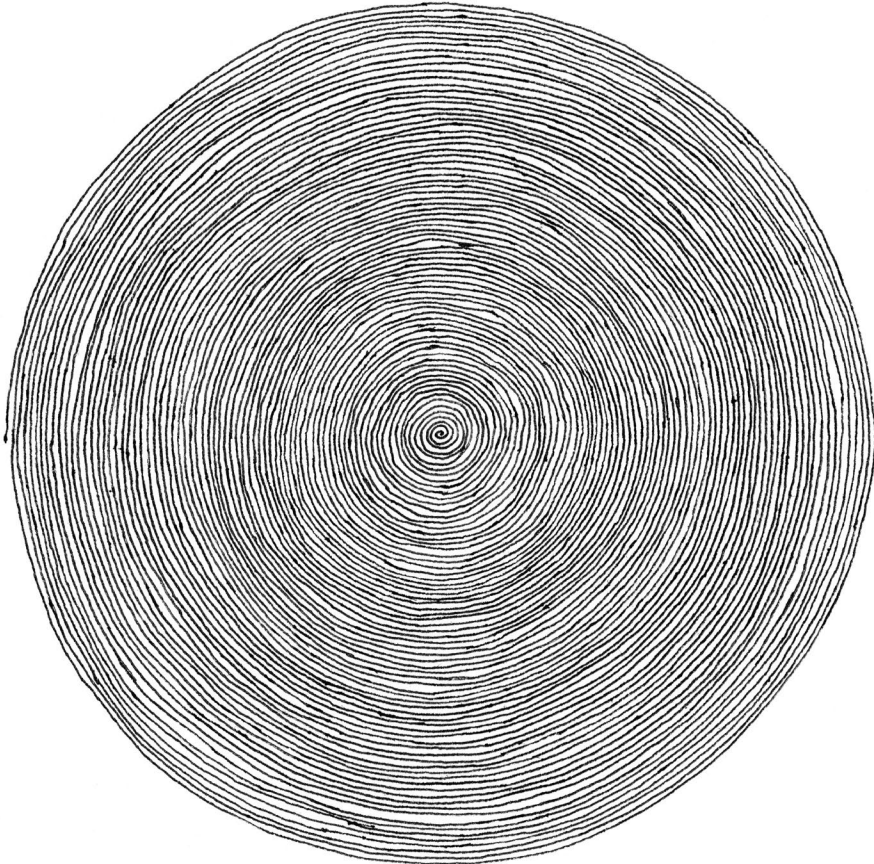

En intuitiv kunskapsprocess försöker bemästra det okända, mångfaldiga och ständigt föränderliga. En stor skillnad mellan en intuitiv och en rationell kunskapsprocess är att man i den intuitiva söker information utöver det som existerar som ett fysiskt objekt. Intuitiv kunskap är knuten till en aktuell och konkret situation medan rationell kunskap införskaffas genom att betrakta objektivet på avstånd ur ett visst perspektiv. Intuitiv kunskap är a-perspektivistisk då man själv befinner sig i och är en del av informationen.

V8D4 - 12 mars

Marmorering

ETT SPIRALFORMAT VÄXELSPEL

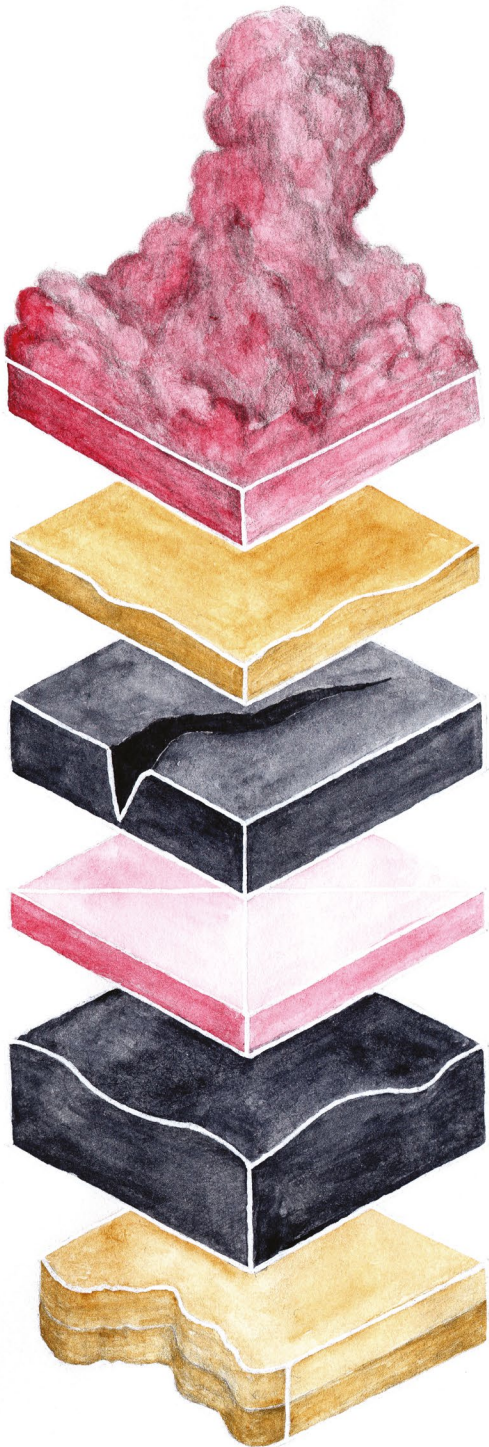

I en kreativ process rör sig skissaren fram och tillbaka mellan ett intuitivt och ett rationellt förhållningssätt, mellan helhet och detalj. För en arkitekt kan det vara viktigt att även i den övergripande skissen inordna detaljerna men utan att fördjupa sig i dem. Det krävs en växelverkan mellan bland annat funktionella, estetiska och visuella värden. Skissaren rör sig fram och tillbaka mellan form och innehåll och det ena vidareutvecklar det andra. I vissa faser måste det ena ta ett steg tillbaka för att det andra skall kunna belysas och i vissa faser är form och innehåll ett och samma.

Kreativt arbete kräver även ett dubbelt perspektiv där fokus måste ligga både inom en själv och ute i den verkliga världen. I en kreativ process mjukas gränsen mellan dessa två världar upp och under det kreativa skapandet kan de båda flyta samman.

V9D1 - 16 mars

Varv efter varv

BESLUTSÅNGEST OCH RENODLING

Det finns en skarp gräns mellan skissande och realiserande för en arkitekt. Prövandet kan inte fortgå i alla oändlighet och beslut måste fattas. Detta ställer krav på en medvetenhet i skissandet vad gäller form och innehåll.

Den grova skissen kan ses som full av möjligheter och det kan ligga en känsla av säkerhet i det. Om den inte är precis ritad så har man inte stängt dörren för andra möjligheter och då kan allt fortfarande ändras. Förr eller senare möts man alltid av tiden. Ett projekt har ett slut och för en arkitekt måste skissandet till slut resultera i ett konkret förslag. Förmågan att kunna prioritera i tidsnöd är en viktig egenskap och kan vara skillnaden mellan ett framgångsrikt och ett mindre framgångsrikt resultat.

Efter att ha delat upp skissen i beståndsdelar kan man börja laborera med delarnas form och funktion för att söka efter en helhet. Skissaren kan sortera delarna och pröva sig fram till en form som är tillfredsställande. Skissaren kan nu identifiera vilka delar som är fasta och vilka som är med flexibla och kan varieras.

Varje skiss kan ses som steg i en trappa. Om man skulle försöka ta hela höjdskillnaden i ett enda steg skulle man sannolikt snubbla och trilla hela vägen ner igen. Skisserna hjälper en uppåt och tar en, steg för steg, närmare nästa avsnitt. När man når det stadie då varje linje har en mening är skissandet överflödigt. Då har man nått upp till målet.

V4D4 - 12 februari

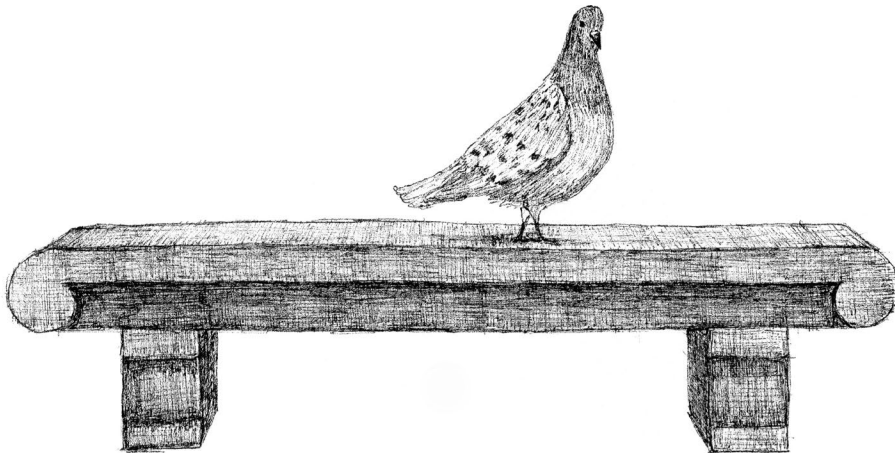
Axo

PERSPEKTIV, ASPEKT OCH KOMPLEXITET

Perspektiv och aspekt är inte samma sak. Perspektiv är det utgångsläge eller den synvinkel ur vilken man betraktar något. Aspekt är den punkt eller de bitar ur informationsmängden som man väljer att fästa sin uppmärksamhet vid. Aspekt är inte en egenskap hos objektet utan beror på betraktarens synsätt. Skissaren kan styra sitt perspektivseende och kan själv välja var hen fäster sin uppmärksamhet - vad som prioriteras på bekostnad av något annat. Skissaren kan även välja ur vilken aspekt hen skall betrakta omvärlden. Ju mer man kan variera sitt seende desto mer mångfaldig blir informationen.

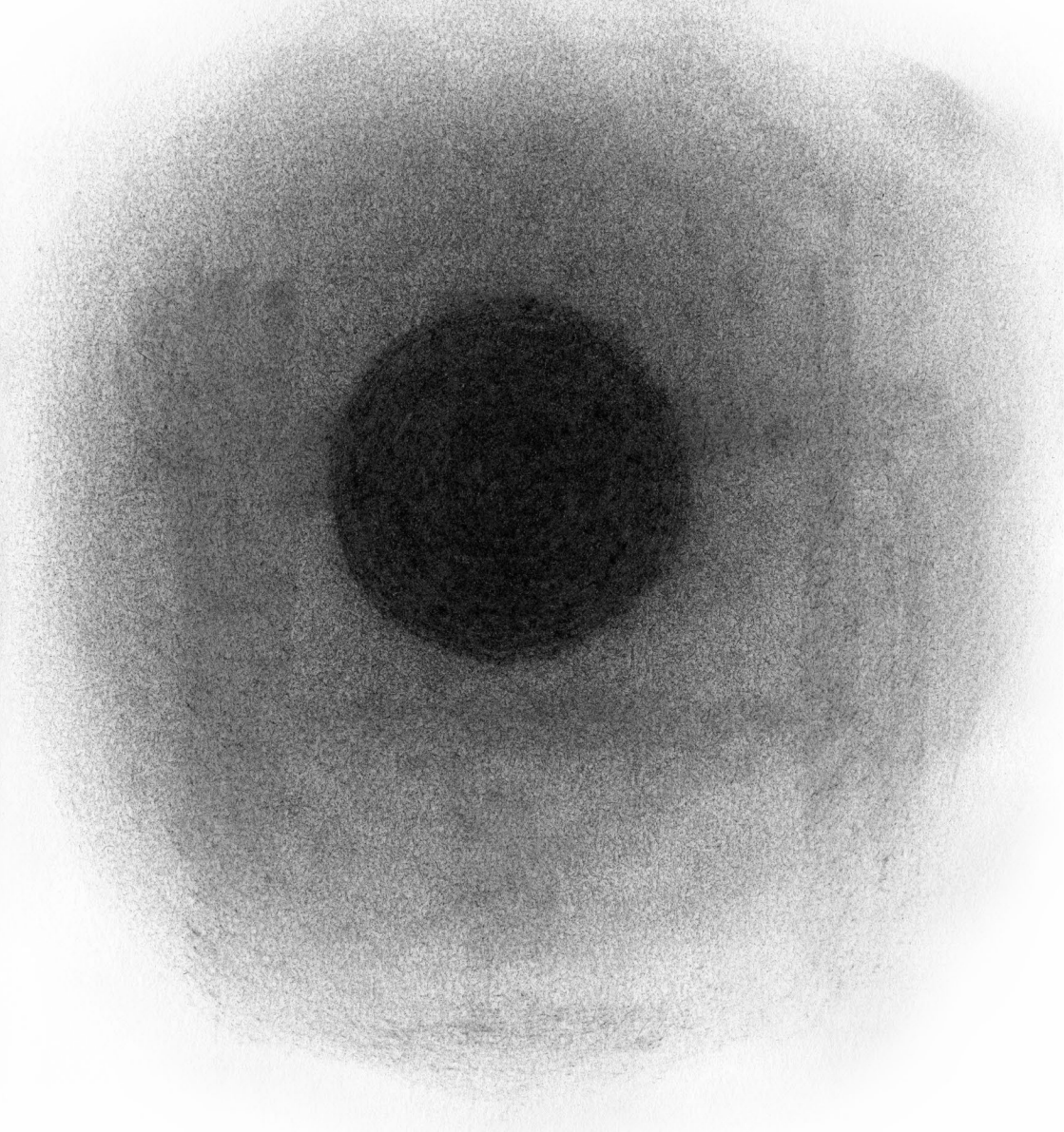
Rationell logik kan vara svår att kombinera med komplexitet och alternativa möjligheter. Om man till exempel ser något ur en aspekt kan man inte samtidigt se det ur en annan. Rationell logik skapar frågor som: vilken aspekt är viktigast? Vems synpunkter skall prioriteras? Det uppstår krockar. Hur skall flera aspekter kunna förenas utan att det krävs kompromisser? Kan man påstå att prioriteringar beror på syfte och sammanhang? Med vad är i så fall sammanhanget och syftet? Och vems?

En arkitekt skall sällan själv bruka det hen ritat vilket gör förmågan att tänka sig in i andras världar ännu viktigare. Hur kan man vidga sitt seende och upptäcka andra människors perspektiv? Hur kommer man utanför sig själv? Kan man ens göra det till fullo? Måste man det? Personliga värden måste till viss del kliva åt sidan och låta ett sökande efter gemensamma värden hos beställare och brukare ligga i fokus.

V2D2 - 27 januari

Peacocking pigeon

ATT INTE ALLTID LYCKAS

"Creativity can survive its own failure" - Elizabeth Gilbert

Många studenter känner en oro över den kreativa biten, speciellt under det första året på utbildningen. Det är lätt att jämföra sig med andra och tycka att ens eget projekt är mycket sämre än alla andras. Varför tänkte inte jag på den där lösningen? Den där modellen är mycket finare än min. Mina bilder kommer aldrig kunna se ut sådär. En följd av detta blir en tvekan på sig själv och en tvekan inför sin framtid som arkitekt. Passar det verkligen mig? Alla andra är ju så mycket bättre. Bilderna man har i sitt huvud stämmer aldrig riktigt överens med det som hamnar på pappret. Självförtroendet sviktar och så även kreativiteten. Denna tvekan kan vara närvarande även i övriga livet. Hur kan man då hitta inspiration i stunder tvekan? Och hur kan man vid ett misslyckande plocka upp sig själv och bara fortsätta?

En av de största anledningarna till att stress och tvekan uppstår i en kreativ process är pressen som man sätter på sig själv - en ständiga känsla av att kunna göra något lite bättre, om jag bara jobbar några timmar till kanske jag blir nöjd. Samtidigt finns egentligen inget tydligt rätt eller fel när det gäller arkitektur eller andra typer av kreativt skapande. Lagom med press kan vara nyttigt för processen men så fort det övergår i ångest måste man stanna upp. Det är väldigt lätt att trilla ner i en nedåtgående spiral som sätter stopp i skapandet och bygger mer ångest. Glädje- och

V7D1 - 2 mars

Tomhet - Självporträtt

lustfyllt arbete är vad man bör söka efter i en skapandeprocess och då blir även resultatet bra. Detta är dock enklare sagt än gjort.

Vi spenderar större delen av vår tid i mitten på kedjan av mänskliga erfarenheter. Där är man bekväm och trygg, där är allt bekant. Vid ett stort misslyckande slungas man ut ur den zonen, till ett mörker av förblindande besvikelse. Stor framgång gör detsamma, slungar en ut precis lika långt från ens bekväma zon men åt motsatt håll, till en bländande stjärnglans och lovord. Oavsett i vilken riktning man kastas så ställs ens känslomässiga värld på tvären. Undermedvetandet vet inte åt vilket håll du har kastats, det kan bara känna av avståndet som du har slungats bort från dig själv. Det är i dessa lägen lätt att tappa bort sig själv och det kan i värsta fall leda till att man ger upp helt och hållet, att man hoppar av utbildningen, byter karriär eller bara skiter i allt.

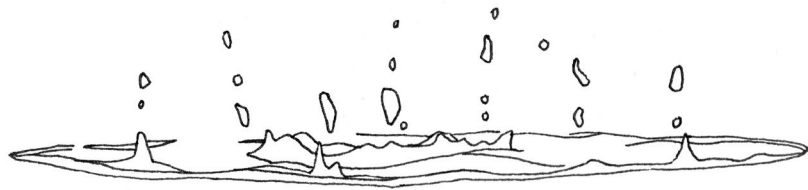
Det är därför extra viktigt att kunna hitta tillbaka till sitt hem igen. Till det som man verkligen älskar att göra och det som driver en framåt. Det kan vara familjen, skaparglädjen, nya uppfinningar, upptäckter eller något helt annat. Hos den kreativa personen handlar det om att hitta tillbaka till sin inspiration. Ditt hem är det du kan dedikera all din energi till med en sådan hängivenhet att resultatet blir oviktigt. Det är där du finner grunden till sin kreativitet.

Om man är bekväm i, och medveten om, sin arbetsprocess, kan det då bli enklare att hitta tillbaka till sitt hem? Kan en förståelse för hur ens kreativa process fungerar bidra till att man finner sin drivkraft även vid en större mot- eller medgång?

V1D5 - 23 januari

Herkulesgatan

Ett misslyckande kan betraktas som enbart negativt men viktigt är även att komma ihåg att det ger både kunskap och erfarenhet. Det fula, svåra misstaget pekar åt två håll, från någonting och mot något annat. Mot någonting som inte fanns där innan, som kan bli något vackert. Misslyckanden är en naturlig del av en kreativ process och det måste accepteras. Det är endast när man försöker något nytt som det gamla, trygga och givna kan ruckas. En skiss måste inte vara vacker och det är viktigt att komma ihåg det. En designsökande skiss finns inte till för att behaga ögat. Dess syfte är att hitta en form, en lösning, delar i en helhet och någonting som fungerar i verkligheten.

V13D3 - 15 april

Ringar på vattnet

FÖRHÅLLET MELLAN HAND OCH HJÄRNA

"The hand's essence can never be determined, or explained, by its being an organ which can grasp (...) Every motion of the hand in every one of its works carries itself through the element of thinking, every bearing of the hand bears that element (...)" - Martin Heidegger

Handen är, precis som Heidegger skrev, mycket mer än en kroppsdel som har förmågan att greppa saker. Den kan vara klumpig men nyfiken som hos ett barn eller elegant och precis som hos en pianist. Den kan skaka av nervositet, spritta av glädje eller stelna av skräck. Handen kan uttrycka personlighet på samma sätt som ett ansikte. Även Gaston Bachelard beskrev handen som mer än en kroppsdel. Enligt honom är handen det som hjälper oss att förstå materia och därför också det som gör att vi kan föreställa oss nya former. Immanuel Kant såg handen som ett fönster till sinnet.

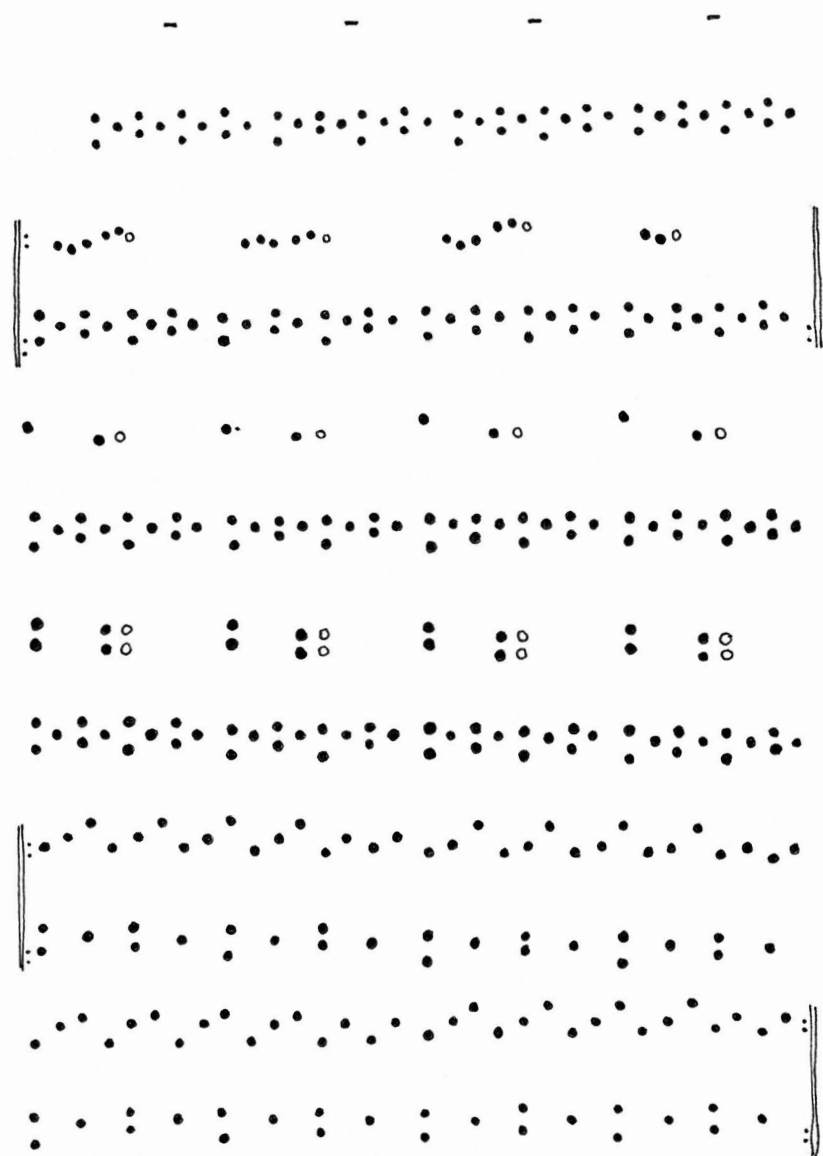
Handen är starkare kopplad till hjärnan än någon annan del av kroppen. Dess rörelser, framförallt tummens opposition, är grunden till allt precisionsarbete hos människan och en förutsättning för teknologi. Om en art skall ha förutsättningar att utveckla ett samhälle som vårt, byggt på just teknologi och precision, krävs dock mer än tummens opposition. Även hjärnan måste vara välutvecklad.

Homi habilis som levde för ungefär två miljoner år sedan hade välutvecklade händer och använde verktyg tillverkade av stenflisor. Arten

V13D5 - 17 april

Som på ett rutigt papper från mellanstadiets mattelektion - Självporträtt

hade dock väldigt små hjärnor. Det finns forskning som pekar mot att det var den välutvecklade handen som drev på tillväxten av hjärnan och att handen på så sätt bidrog till att hjärnan blev allt mer komplicerad och välutvecklad. Detta innebär även att handen hade en avgörande roll i utvecklingen av intelligens, språk och symbolisk tanke.

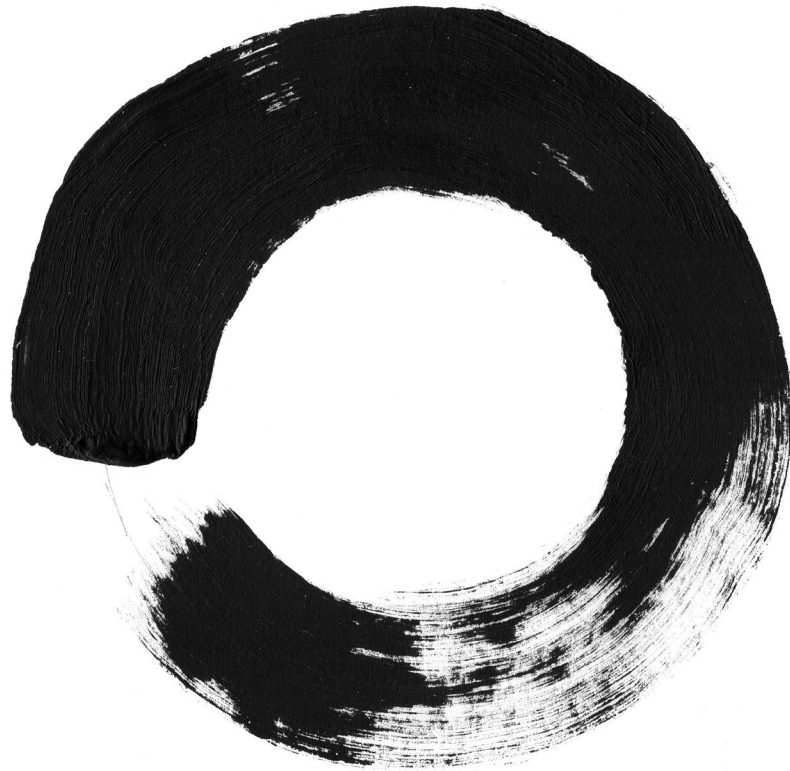
Handen kan ses som en förlängning av hjärnan men detta kan även vändas åt andra hållet, att hjärnan är en förlängning av handen. Idag vet forskare att om handen arbetar mycket så tar den större plats i hjärnan och påverkar dess organisation. Handens aktiviteter formar alltså hjärnan och detta sker väldigt fort och är väldigt påtagligt. Det finns vetenskapliga bevis för att personer som vid ung ålder låter sina händer hantera ett instrument bygger upp mer komplicerade system av nervbanor i hjärnan. Även hjärnbarken blir mer utvecklad hos musiker eftersom de rörelser som händerna dagligen utför ställer höga krav på samverkan mellan högra och vänstra hjärnhalvan.

I en designprocess är det ofta handen som tar initiativet till att söka efter en vision. En vag aning blir så småningom till en skiss som senare utvecklas till en idé. Handen greppar det fysiska och materiella som finns i tanken och omvandlar det till något konkret. En erfaren skissare ser inte handen och pennan som två skilda delar. I skapande stund är de en helhet. Det krävs ingen medveten tanke för att styra handen eller för att hålla i pennan. Rörelsen och skissen träder fram på pappret som om den vore en automatiserad projektion av det som finns i tanken.

V7D3 - 4 mars

Comptine d'un autre été l'après midi

VAD ÄR DET SOM FÅNGAS MED SKISSEN OCH SKISSANDET?

Att skissa är att skapa. Skissens syfte i en designprocess kan sägas vara att formulera ett meningsfullt innehåll i en uttrycksfull form - att åstadkomma en formel för att omvandla materia. Den har en gestaltande och formskapande funktion som är både innovativ och praktisk. Skissen bär på det tänkta objektets karaktär men utan att specificera dess detaljer. Skissen kan därför kommunicera det kommande objektets egenskaper innan det finns i verkligheten. För en arkitekt kan skissen med fördel användas som ett kommunikativt verktyg för att förmedla objektets grundförutsättningar till andra. Hos till exempel en konstnär handlar skissandet snarare om en inre dialog och skissen behöver inte förstås av någon annan än konstnären. En arkitekt måste ta hänsyn till andras visioner, beställare och brukares önskemål, medan en konstnär ofta kan fokusera på sin egen vision.

Genom att välja en skiss framför en ritning då en idé skall diskuteras med andra visas tydligt att objektet i fråga inte är färdigt och kan på så sätt inbjuda till diskussion. En skiss är bara en av många möjliga lösningar men kan ändå kommunicera en helhet. Med skissen som diskussionsunderlag kan nya frågor uppstå vilket på så sätt utvecklar projektet.

V14D3 - 22 april

Att gå i cirklar - Självporträtt

FLOW

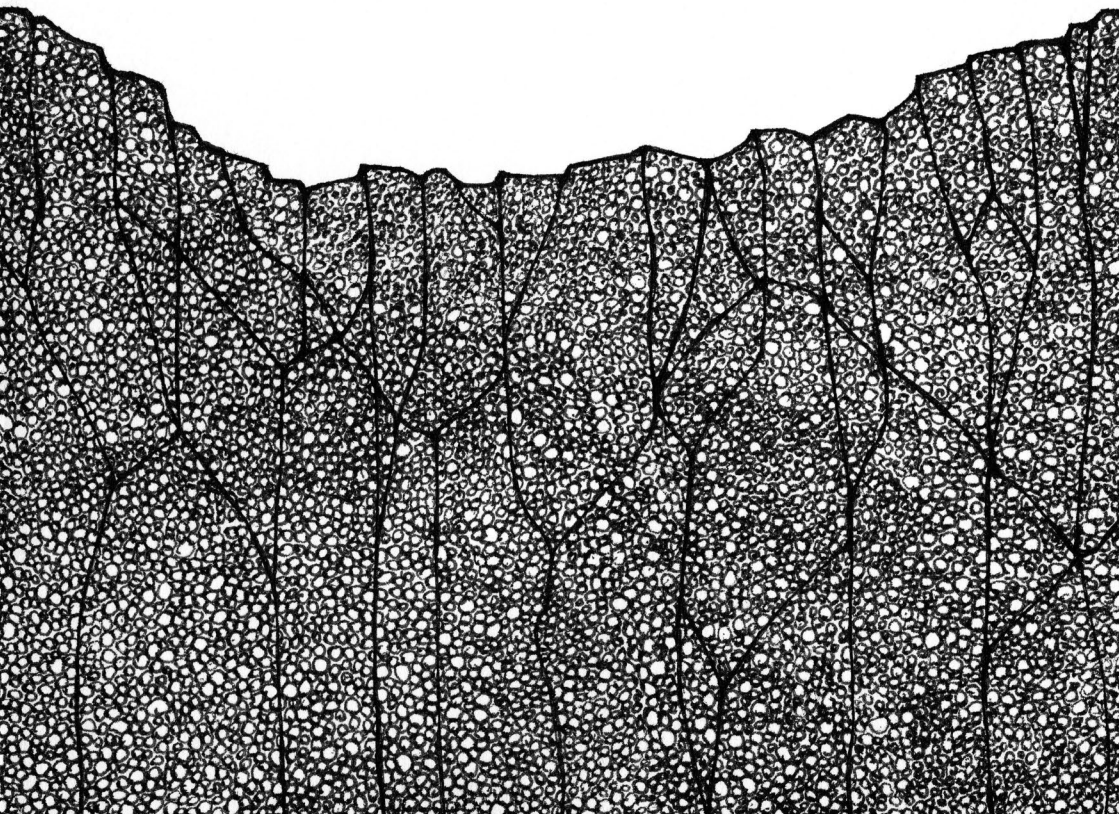
Många pratar om flow, men vad är det egentligen? Mihaly Csikszentmihalyi som är professor i psykologi myntade uttrycket och beskriver det som *"ett tillstånd där människor är så involverade i en aktivitet att ingenting annat verkar spela någon roll"*.

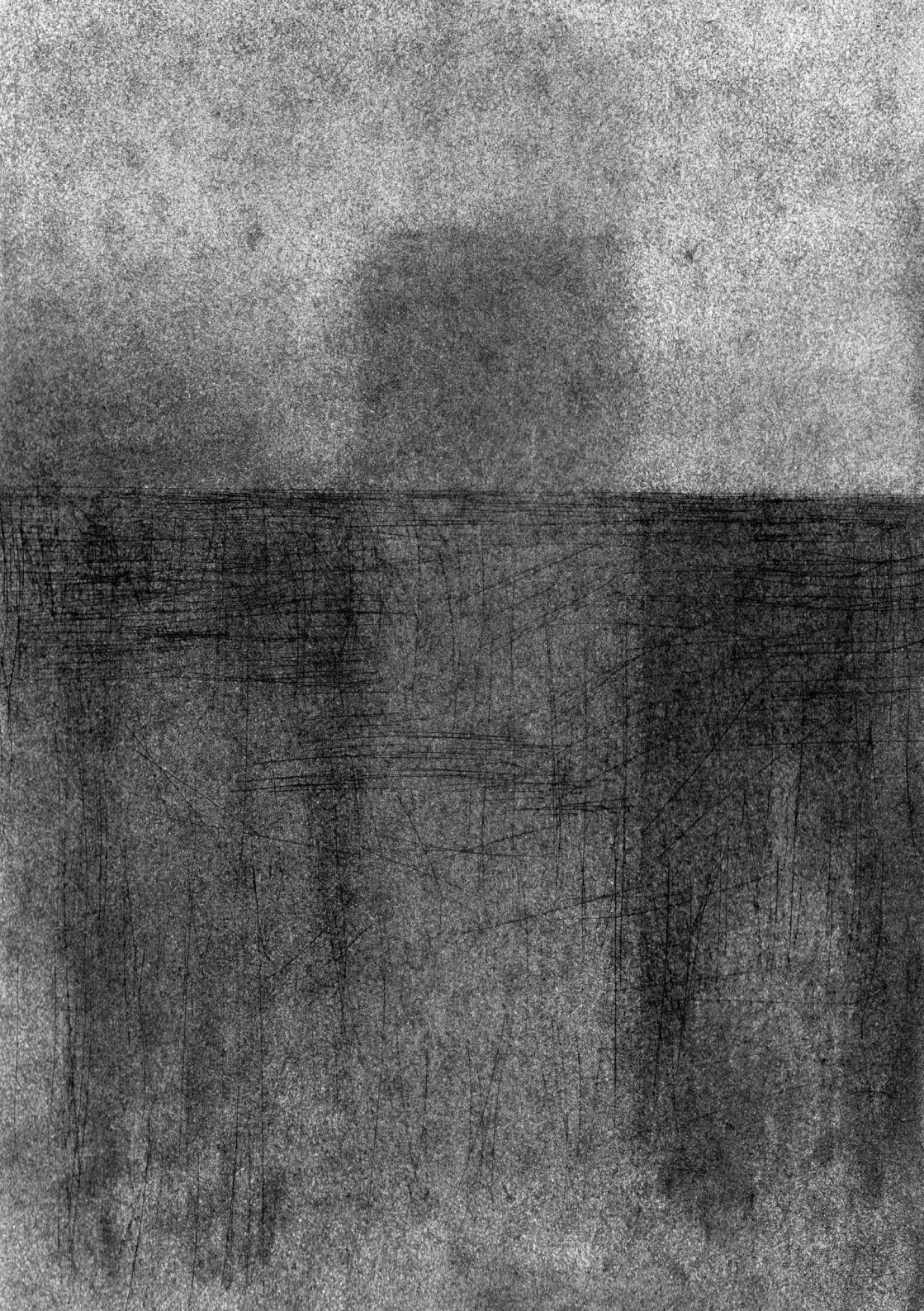
Det skapande skedet kan vara som att kliva in i en alternativ verklighet och det kan vara så intensivt att det känns som om man nästan inte finns. Det kan låta som en romantisering av skapandet men det handlar egentligen om att människans nervsystem inte klarar av att processa allt som händer. Hjärnan kan bearbeta ca 110 bitar/sek. Om man lyssnar på en person som talar och försöker förstå vad den personen säger krävs ca 60 bitar/sek. Det kan därför vara väldigt svårt att lyssna på, och förstå, vad två personer säger samtidigt.

När man är helt uppslukad av en skapandeprocess finns det helt enkelt inte tillräckligt med uppmärksamhet kvar för att känna efter, att tänka på problem hemma, om man är hungrig eller trött. Det finns inte tillräckligt med kapacitet i hjärnan för att göra någonting riktigt bra, som kräver stor koncentration, och samtidigt känna att man finns till. Kroppen försvinner och händerna tycks röra sig av sig själva. Detta är en automatisk process som endast kan upplevas av någon som är väldigt motiverad och som har en väl utvecklad teknik. Kanske ligger det någonting i att det krävs minst 10.000 timmar av fördjupning och erfarenhet innan man kan skapa någonting som är bättre än det som redan finns.

V5D2 - 17 februari

Att växa

Enligt Csikszentmihalyi finns sju punkter som närvarar, oavsett kultur eller utbildning, då en person upplever flow.

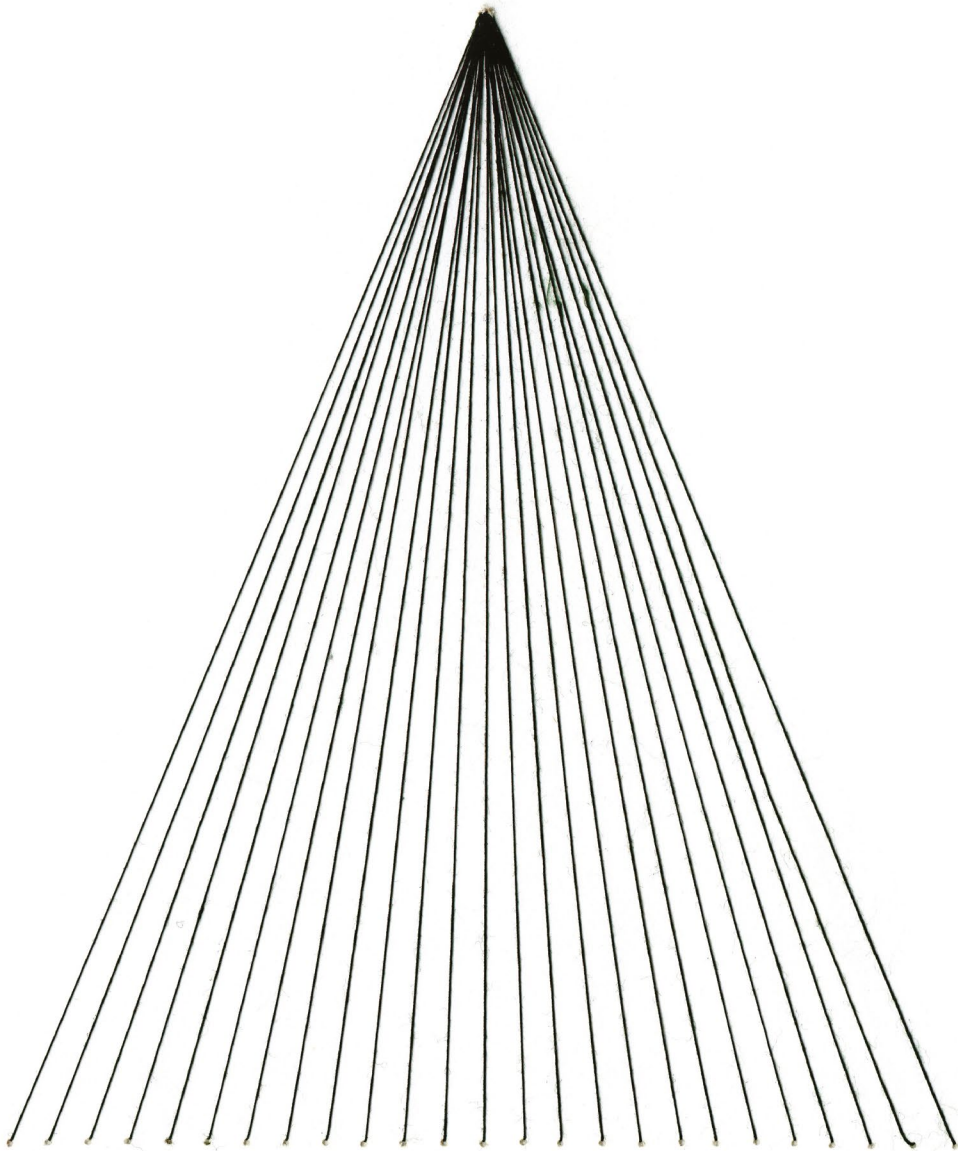
1. Fullständigt involverade i vad man håller på med - fokuserad, koncentrerad.
2. En känsla av extas - att vara utanför den vardagliga verkligheten.
3. Inre klarhet - att veta vad som måste göras och hur man ligger till i processen.
4. Veta att aktiviteten är genomförbar - att ens färdigheter räcker till för att genomföra aktiviteten.
5. En känsla av lugn - ingen oro kring en själv och en känsla av att växa utanför gränserna för sitt eget jag.
6. Tidlöshet - fokuserad på nuet, timmar passerar som minuter.
7. Inre motivation - vad som än skapar flow blir en belöning i sig.

Det är när dessa sju punkter uppfylls som det man gör blir mödan värt. Om man skall uppnå flow måste graden av utmaning i aktiviteten vara i balans med ens färdigheter. Stora utmaningar och stora färdigheter kan leda till flow.

V15D2 - 28 april

Du måste inte hålla med mig

ATT UTMANA SIG SJÄLV

För att kunna utveckla sina färdigheter måste man våga utmana dem. På så sätt kan man även skapa möjligheter att finna helt nya saker. Hur har jag utmanat mig själv i detta projekt? Skissandet i sig är något som jag är bekväm i. Jag vet hur min hand fungerar och jag vet hur den gestaltar det som finns i mitt huvud. Men hur skulle jag kunna utmana mig själv ytterligare? Hur kan jag utveckla mina färdigheter och ta ett steg till?

Jag gav mig själv i uppgift att göra en 'blackout poem'. Det innebär att man tar en text, en sida ur en bok, tidning eller liknande, och genom att stryka över ord med mörk penna bilda nya ordföljder. Jag valde en recension i *Göteborgs-Posten* av Louise Bourgeois utställning på Moderna museet. Jag valde sedan att göra en skiss utifrån min text. På så sätt har en person skapat konst, som sedan tolkats och recenserats av en skribent, och som vidare genom mitt experimenterande med ord resulterat i en ny bild. Det är ganska fascinerande. I mina ögon är den nya skissen ett porträtt av den ursprungliga konstnären, Louise Bourgeois, som även innehåller delar av mig och skribenten som skrev recensionen.

V6D4 - 26 februari

Att skissa utan penna II

Louise

Är hon sitt hopp?
Stark och skör för att överleva?
Är hon hela livet,
Med nerver av stål,
En bild ur världen

Över havet utanför öppnar sig det andra,
Skärvor av livsverk på rymmen
En mur där hon inte trivdes
Som tillät svårigheterna i vad som helst
En fruktan att inte vara

Känslorna
vars enda uppgift pekar åt varsitt håll,
mot det förflutna
och mot en blå önskan som stoltserar ur naturen
Evig rörelse i det oändliga

En evig tråd av människor
Med händer som sträcks mot varandra
I flykt som inte leder till någon
Endast smärta är hennes
Och hon är älskad

V6D2 - 24 februari

Louise

Nästa utmaning blev att skissa utan penna. Jag valde då att börja experimentera med papper och textur. Utan egentlig plan började jag klippa små fjäll som jag sedan limmade på ett papper. Snart blev det ett nästintill terapeutiskt arbete. Det skapas ett skuggspel i skissen som är svårt att fånga med scanner eller kamera. Varje fjäll har en kant som nästintill lyser när den träffas av ljuset, som att det bakom varje fjäll finns en liten ljuskälla och att pappret reflekterar ljuset mot sig själv. Den färdiga skissen har en textur som inte går att uppnå med endast penna och den skapar hos mig ett behov av att beröra den. Detsamma gäller skissen jag gjorde dagen efter (V6D4, s. 70). Jag valde att skissa med tråd och sy i pappret. Även de spända trådarna väcker en begäran av att röra vid skissen.

Hur skulle man kunna skissa ett stycke musik? Det blev nästa utmaning. Jag valde att leta reda på ett notblad och tolka det i form av grafiska mönster (V7D3, s. 62). Jag gav sedan detta mönster till min vän Anna, utan att berätta vilket stycke det var, och bad henne spela det. Hon tyckte rytmen i stycket liknade en låt som hon var bekant med och den låten satte sig genast i hennes bakhuvud. Anna kämpade för att tolka mitt grafiska mönster på ett annat sätt och hon blev frustrerad då hon hela tiden spelade mönstret som den låten hon var bekant med. Vad hon inte visste var att mönstret var baserat på just det stycke som hon kämpade för att inte spela.

V6D3 - 25 februari

Att skissa utan penna I

ATT VARA TVUNGEN ATT SKISSA

Det finns en typ av skisser som jag gör för att jag måste. Jag har alltid klottrat i mina anteckningsblock, speciellt under föreläsningar, och många arkitektstudenter gör detta. Klottrande kan av vissa uppfattas som anti-intellektuellt och som att personen i fråga inte är uppmärksam på vad som sägs eller händer runtomkring. Ordet i sig har en negativ klang, ”Klottra, hastigt och slarvigt skriva eller rita utan anspråk på formen el. innehållet”.

När jag skriver klotter menar jag inte graffiti. Klotterskissande är att göra minnesfigurer eller mönster på ett papper eller annan rityta. För mig personligen handlar denna typ av skissande om att behålla fokus och att inte sväva iväg i andra tankar. Det minutiösa klottrandet av abstrakta mönster hjälper mig att stanna kvar i rummet och att faktiskt lyssna på vad föreläsaren säger. Klotterskissandet är något som jag måste göra. Det är inget som jag kan planera eller välja.

Denna typ av skissande har en inverkan på hur människan kan processa information och hur vi kan lösa problem. Vårt samhälle är så fokuserat på verbal information att vi inte kan se värdet i att klottra. Klotterskissandet handlar egentligen om att göra spontana markeringar för att hjälpa en själv att tänka. Människor som klottrar när de tar del av muntlig information behåller mer av informationen och klottrandet fungerar då som ett verktyg för att förhindra att man tappar fokus. Klottrandet har aldrig varit nemesismotståndare med den intellektuella tanken. Tvärt om, det är en av dess största allierade.

V5D1 - 16 februari

Att uppdatera en dator

KUNSKAP OCH FÄRDIGHET

"The words of the language, as they are written or spoken, do not seem to play any role in my mechanism of thought" - Albert Einstein

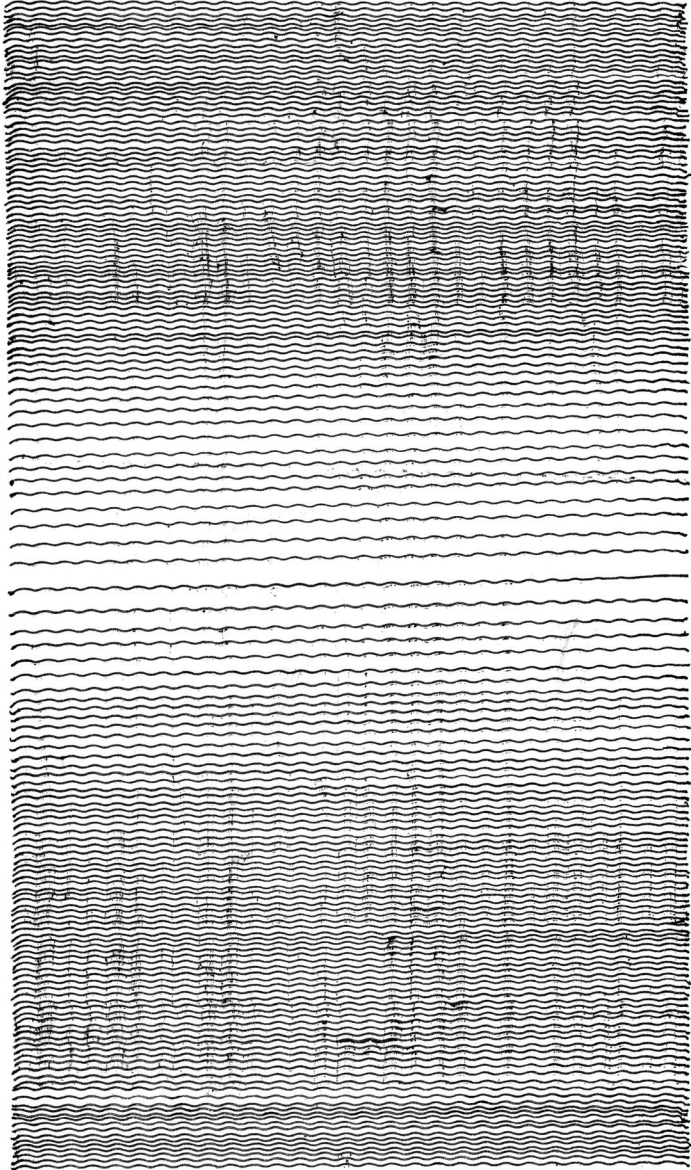
Kunskap anses ofta ligga i verbal information men kunskap finns även inom andra områden, till exempel i erfarenheter ifrån det vardagliga livet. Denna typ av kunskap kallas för implicit kunskap, eller tyst kunskap. Det är den kunskap som vi bär på utan att egentligen veta att vi har lärt oss den, den är ofta underförstådd, erfarenhetsbaserad och svår att förklara endast med ord.

Att lära sig en färdighet innebär inte att endast ta del av färdigheten genom ord. Det handlar minst lika mycket om kroppslig imitation och sinnenas perception av färdigheten. Människan kan ta in information genom olika inlärningssätt, visuellt, auditivt eller kinestetiskt. För att vi skall kunna bearbeta information måste minst två av dessa vara aktiverade eller ett inlärningssätt i kombination med en känslomässig upplevelse. Skissande kan engagera alla tre samtidigt och ger även möjlighet till en känslomässig upplevelse.

Kunskap och färdighet är nyckelvärden inom allt lärande. En arkitekts främsta färdighet kan anses vara förmågan att ta en designuppgift och vända dess flerdimensionella kärna till verkliga bilder och objekt. Arkitekten placerar sig själv i uppgiften och lever i den istället för att endast försöka förstå den. En arkitekts idéer föds 'biologiskt' ur levd, implicit kunskap snarare än ur endast analys och intellekt.

V13D1 - 13 april

Orolig men säker - Självporträtt

SKISSEN OCH DET SKRIVNA ORDET

"With what words, O Writer, will you describe with like perfection the entire configuration which the drawing here does?" - Leonardo da Vinci

Citatet ovan väckte en tanke hos mig. Finns det en rivalitet mellan skissen och det skrivna ordet? Att skissa och att skriva är två olika sätt att tänka men båda metoderna är verktyg för att uttrycka sina tankar. En bild kan säga mer än tusen ord, men tusen ord kan även säga mer än en bild eller en skiss.

Då jag själv arbetar med en designprocess skissar och skriver jag parallellt och ofta på samma papper. Jag skriver små kommentarer och frågor i skisserna som vid ett senare tillfälle i processen, eller till och med flera år efter att projektet är avslutat, kan hjälpa mig att komma ihåg min tankegång. Det händer även att jag skriver löpande text under min kreativa process. Detta sker oftast tidigt i projektet då det finns många frågor och problem men inga svar eller lösningar. Det skrivna ordet gör det enklare för mig att diskutera med mig själv och formulera vad det faktiskt är som måste lösas. I dessa lägen ger orden mig något som skissen inte kan – tydliga verbala formuleringar. När texten väl är skriven blir det enklare för mig att gå tillbaka till skissbordet och att faktiskt arbeta med att lösa uppgiften.

I detta projekt och i den kreativa process som jag arbetar med nu har ordet en central roll. Med hjälp av orden kan jag förmedla egna och andras erfarenheter i hopp om att skapa en förståelse. Jag kan formulera det jag och andra har gjort och jag kan reflektera kring det. Skiss och text

V4D5 - 13 februari

Vågor

lutar sig mot varandra och det ena skulle inte ha samma värde utan det andra. Texten är en följd av skisserna och skisserna formas utav texten.

Det skrivna ordet förknippas ofta med intellektuell kunskap. Text är linjär, den läses från a till b, den har en specifik ordning - en tidslinje - och det är så traditionell text fungerar. En skiss kan däremot läsas från vilket håll som helst, i den ordning som betraktaren uppfattar den eller väljer att granska den. Skissandet kan ses både som en oerhört traditionell metod men även som en radikal.

Det finns två delar i skrivandet. Den ena är ögat som söker efter mönster, rytm och ordning. Ögat är konservativt. Det vill ha något som det känner igen och kan lita på. Den andra delen är handen som vill skriva snabbare och snabbare vilket i sin tur gör att det skrivna förändras. Handen vill skriva uttrycksfullt, inte efter ett tydligt mönster eller en bestämd struktur. När man skriver sin signatur tänker man sällan på att alla bokstäver måste vara urskiljbara och korrekta. Kalligraf och typsnittsdesignern Kris Holmes beskrev denna oförenlighet som en elegant konflikt mellan det konservativa ögat och den radikala handen.

Skissen på föregående uppslag (V4D5, s. 80) placerades bredvid denna text vid ett handledningstillfälle under projektet. Skissen är linjär men den är även rytmiskt vertikal. Denna upptäckt ledde till frågan om text är vertikal eller horisontell. Hur läser man egentligen? I vilken riktning? När frågan ställdes till Claes Caldenby var hans svar, *"diagonalt"*.

V9D4 - 19 mars

Ont i halsen och orkeslös

RESULTATORIENTERING

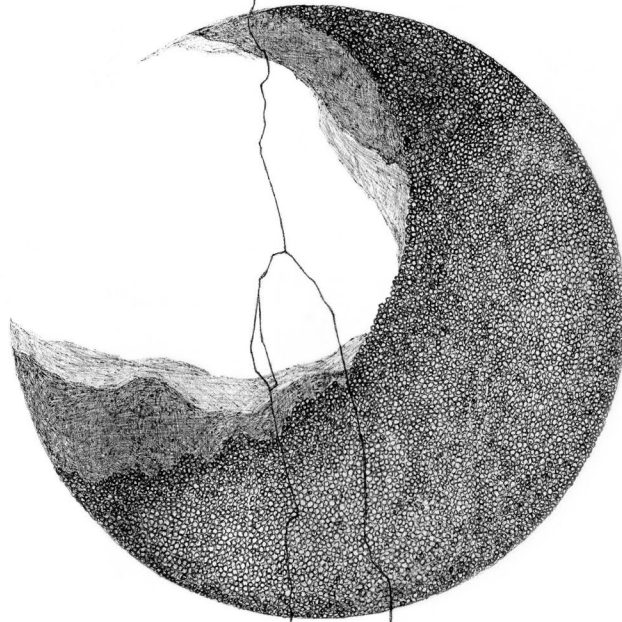
På arkitektutbildningen pratas det ofta om koncept. Tidigt i processen utvecklas ofta ett övergripande koncept som sedan styr hur projektet tar sin form. Ett koncept är bra på många sätt. Det ger projektet begränsningar som i sin tur kan skapa nya vägar och idéer. Det ger även stöd och motiverar beslutsfattning. Det kan vara bra att ha en intention när man börjar med ett projekt men när projektet eller verket är färdigt och skall utvärderas eller bedömas - framförallt i en utbildningssituation - anser jag dock att denna intention skall lämnas åt sidan. Risken finns att projektet eller verket i fråga inte ses för vad det faktiskt är utan endast utifrån vilken intention eller vilket koncept som fanns vid starten.

Jag kan bli trött på att saker allt som oftast handlar om resultat. Den prestationsångest, stress och sömnlöshet som byggs upp när tankarna hela tiden pressas av resultat föder inte kreativitet. Varför anses det inte vara okej att misslyckas? Jag kan tycka att det inom alla typer av utbildningar borde belysas att det är okej att misslyckas ibland och att man istället för att endast diskutera slutresultatet bör tala om de processer som projektet har startat och det som kreatören har lärt sig genom processen. Kanske kan det då förhindra att hela ens värld kretsar kring just det projektet som man håller på med, och kanske kan man även motverka att både världen och personen kollapsar om projektet inte 'lyckas'.

V10D4 - 26 mars

Verket kan skymma verkligheten

VERK OCH REPRESENTATION

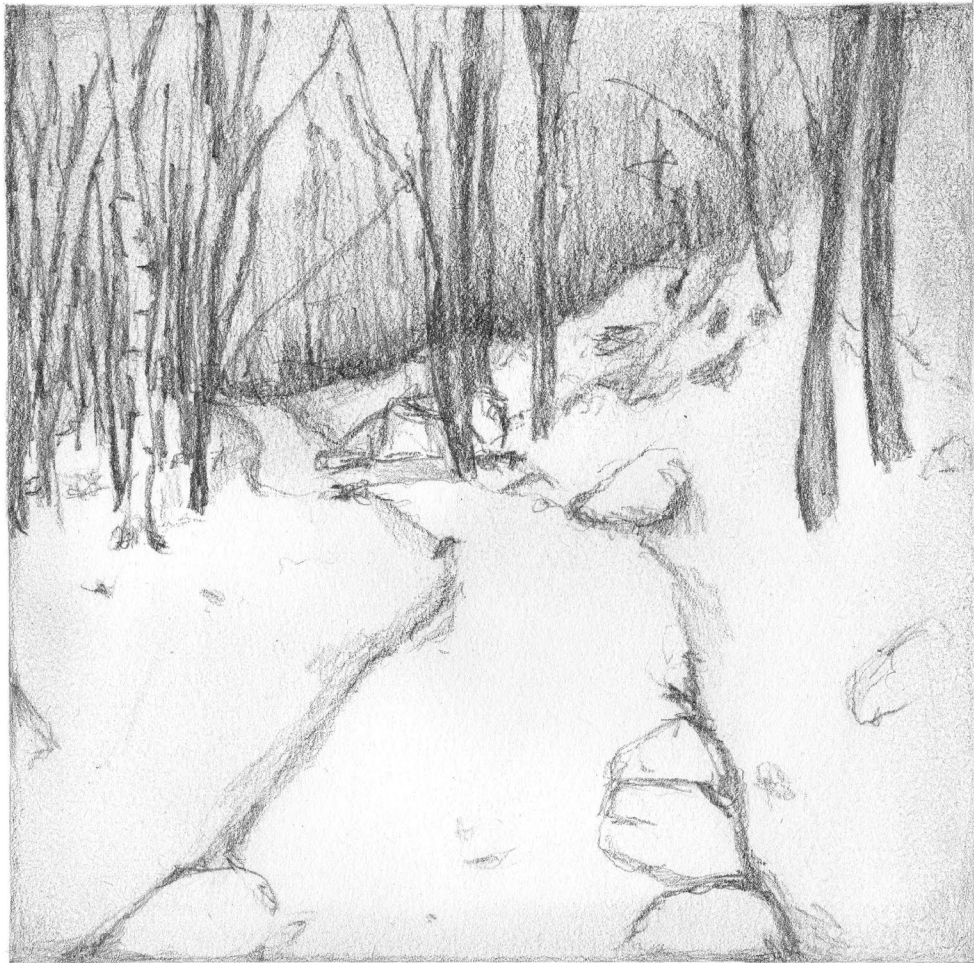

När blir en skiss till ett verk? Blir skissen någonsin det egentligen? Är det betraktaren som avgör detta eller är det skissaren? En skiss kan beundras för sitt estetiska utseende. Den kan vara förförisk, oerhört förförisk, och den kan beundras som ett verk. Kan en sådan typ av syn på skissen förminska dess faktiska betydelse inom en skapandeprocess? Visst, en designsökande skiss kan vara vacker men den bär även på en bakomliggande vision som kanske inte kan ses av någon annan än den som gjort skissen, den som vet vilken ordning linjerna är dragna i, vilka linjer som är fasta och vilka som kan röra på sig och ändras till nästa skiss.

Är mina skisser verk? Jag ser dem inte som det. Det är boken som är mitt verk. För mig är skisserna och texten lika stora delar i mitt sökande på samma sätt som en skiss i en designprocess. Varje skiss och textstycke är i sin tur en del av helheten. När jag bläddrar igenom min skissbok minns jag vad jag tänkte när jag gjorde skisserna. Jag minns vilka frågor som kretsade i mitt huvud och jag minns min sinnesstämning just då. Kan någon som betraktar mina skisser se samma saker? Nej, troligtvis inte. Alla läser in sina egna tankar i en bild och tolkar dem utefter sina egna referenser och erfarenheter. Det ligger någonting vackert i det. Alla ser olika saker, alla fokuserar på olika detaljer och läser in olika budskap. Kanske är den egenskapen en av skissens största kvaliteter. Just denna förmågan att kunna förmedla någonting som en digital bild sällan gör.

V5D3 - 18 februari

Söderfall

VAD HÄNDER NU?

Jag påbörjade detta arbete som ett sökande efter min kreativa glädje, i en smärta över att jag tappat något som tidigare varit en stor del av mig och min person. Mitt utforskande och mitt sökande efter den glädjen har lett in mitt arbete på ett spår jag inte kunde ana i förväg. Jag visste inte hur engagerad jag skulle bli, att jag skulle läsa om människans evolution och teorier kring kreativitet från 1920-talet, eller att jag skulle skriva om misslyckanden och dagdrömmande. Det var precis det här jag ville skulle ske, men vad händer nu?

Jag gick tillbaka till Ramberget där allt började för tre månader sedan. Till den plats där jag gjorde den första skissen och hittade spåren som skulle leda mig tillbaka till min kreativitet. Träden hade nu börjat få knoppar, löven som låg på marken i januari fanns knappt kvar och den kalla roströda tonen som vilade över skogen hade ersatts av en ljusare och grönare nyans. Stigen fanns fortfarande där som en fast punkt i en annars helt förändrad plats, men stigen som låg framför mig var en annan än den jag stod vid i januari.

Jag står återigen vid en punkt i mitt liv där jag inte vet vad som ligger i framtiden. Jag står inför en ny rädsla för vad som kommer hända när projektet är färdigt, en rädsla för att smärtan som jag bar på skall komma tillbaka, en rädsla för att jag återigen skall tappa bort min kreativa glädje. Jag vet inte hur jag skall fortsätta. Hur skall jag kunna göra färdigställandet av denna boken till någonting som jag kan bära med mig vidare i livet? Hur kan jag undvika att det bara blir ett projekt i mängden som jag lägger bakom mig?

V15D1 - 27 april

Tillbaka till Ramberget

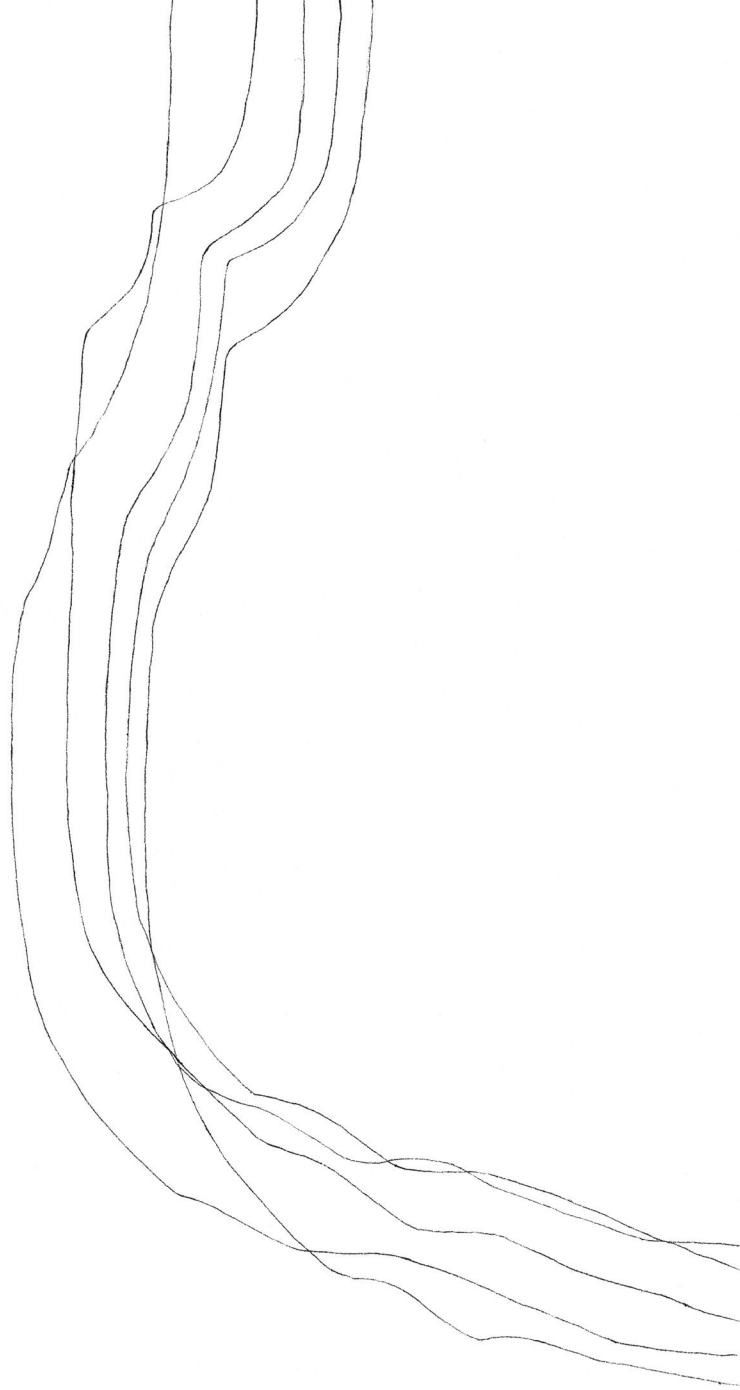
Skissen är ett verktyg som används för att driva en kreativ arbetsprocess framåt. Det är ett verktyg som är väl beprövat och som använder sig av kontakten mellan hand och hjärna. Handens rörelser utför det hjärnan tolkar att vi ser, vilket i sin tur baseras på tidigare erfarenheter, praktiska lärdomar och inlärd teorier. Skissandet är till viss del logiskt och rutinmässigt men det är även mångdimensionellt och oerhört personligt. Alla har sin egen definition av skissande och sitt eget sätt att arbeta med metoden.

Jag har under detta arbete vänt upp och ner på mig själv i funderandet kring skissen och kreativa processer. Jag har inga tydliga svar på mina frågor men jag vet att detta projekt är något av det mest givande jag någonsin har gjort. Jag inser nu att den här boken inte är ett projekt i mängden och den kommer aldrig att bli det. Det här är mitt examensarbete och jag kommer inte lägga det bakom mig, jag kan inte göra det. Jag har genom mitt arbete inte bara funnit en ny kreativ glädje, jag har även utvecklats och vuxit som person. Det har till viss del varit en personlig upptäcktsresa och jag har genom den mognat i min kreativa skissprocess. Det är ingenting som bara försvinner i mängden.

Så vad är slutsatsen av detta arbete? Frågan kanske egentligen är om det ens går att dra en slutsats. Mitt personliga mål med projektet var att hitta tillbaka till min kreativa glädje och det har jag gjort. Det är främst detta som jag kommer ta med mig vidare från arbetet. Vad tar du med dig? Du måste inte hålla med om allt jag har skrivit men jag är övertygad om att all typ av förståelse är utvecklande. Min önskan är därför att du som läsare har funderat över hur du själv arbetar i din kreativa skapandeprocess och att du kanske förstår den lite bättre.

V3D1 - 2 februari

Från Hjalmar till Chalmers

SUMMARY

The first three chapters in English

Have you ever been astray? Have you ever lost a part of yourself without knowing how or when it happened? Have you ever fought to find that piece of yourself again? Because you don't work without it. This is what this book is about. This is my master thesis. It is a creative and artistic exploration. It is a search for understanding and it is a search for a creative joy which I have lost.

Before I started studying at Chalmers in 2010 I used to sketch a lot. The years passed quickly and all of a sudden the passion I used to have for sketching was gone, without me noticing how or when it happened. I was now struggling to create an image on the white piece of paper in front of me. Had I in some way managed to drain myself on creativity? How could that even happen on a creative education?

The summer before my last year at the school I started to think about a subject for my thesis work. The purpose was standing there clearly in front of me - I was going to find my passion again. I had no idea how that was supposed to happen but I decided to throw myself into an exploration of the sketch and of sketching as a tool within a creative process.

Creative processes are personal. Earlier experiences affects the way we work and everyone is always carrying around their own time line within. My personal goal with this project is to find my way back to my own creativity, so why is this relevant for anyone else?

V8D2 - 10 mars

Solen i ansiktet men skuggan landar på pappret framför mig - Självporträtt

(The sun on my face but the shadow lands on the paper in front of me - Self portrait)

Architects work with creative processes but rarely acknowledge how we actually work or why we work in that way. Sketching is a part of a creative process. It can be done with pen and paper, by building models or in a digital environment. I want to explore and highlight this way of working and how an analogue sketch can contribute to the process. Knowledge about sketching can create better understanding of a way of working that is constantly used by architects and other creative professions. I think that a deeper understanding of sketching and creative processes can help you to master your tools and prohibit you from taking detours in your own process.

I have given myself an assignment to do at least one sketch and one self portrait each day. I have been reading and talking to people about creativity and sketching and I have written down my thoughts and reflections. I have searched across different fields, from science and psychology to photography and dance.

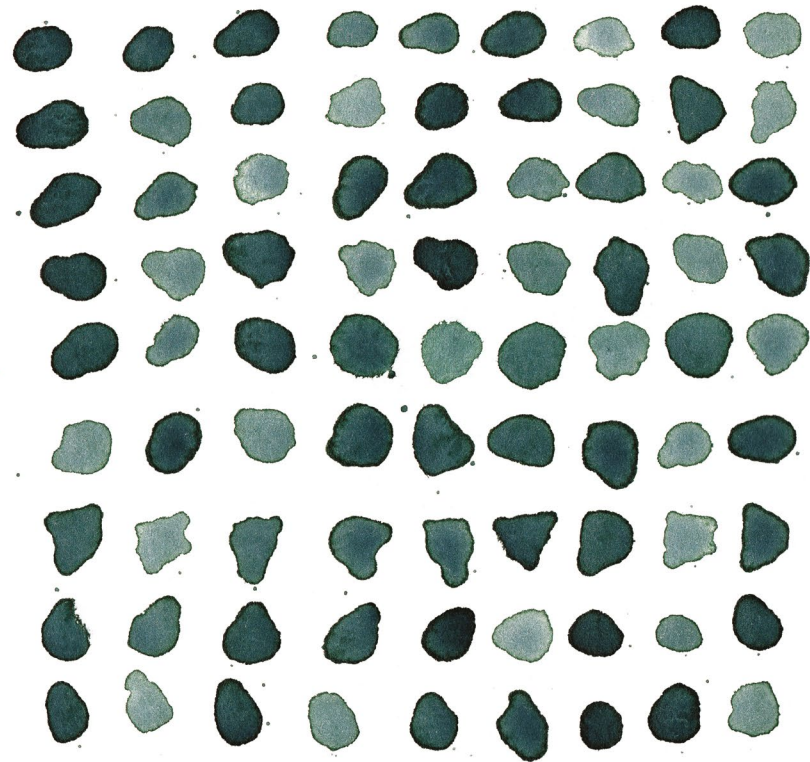
The sketches have been my way to explore my own creativity while the text focuses on questions regarding creative processes and sketching within that process.

So what is a sketch? What do we do with it? What does it do with us? To sketch is to search and within architecture sketching is about finding boundaries for an object that does not yet exist. To find its directions, limits and essentials. The sketcher is constantly moving back and forth, encounters ups and downs, blind alleys and sudden realizations. To sketch is to expand your horizon, to see more, feel more and hear more. This type of design seeking sketch is often vague and shapeless.

Sketching can be compared with dancing. There are a number of key positions which can be varied endlessly. Sketching, like dance, require

V10D3 - 25 mars

Thåström - Självporträtt (*Thåström - Self portrait*)

practical training. Every step must be deeply rooted within and become so unconscious that you can forget them and just allow yourself to be swept away. Gradually your thoughts and emotions become clearer and a shape can emerge.

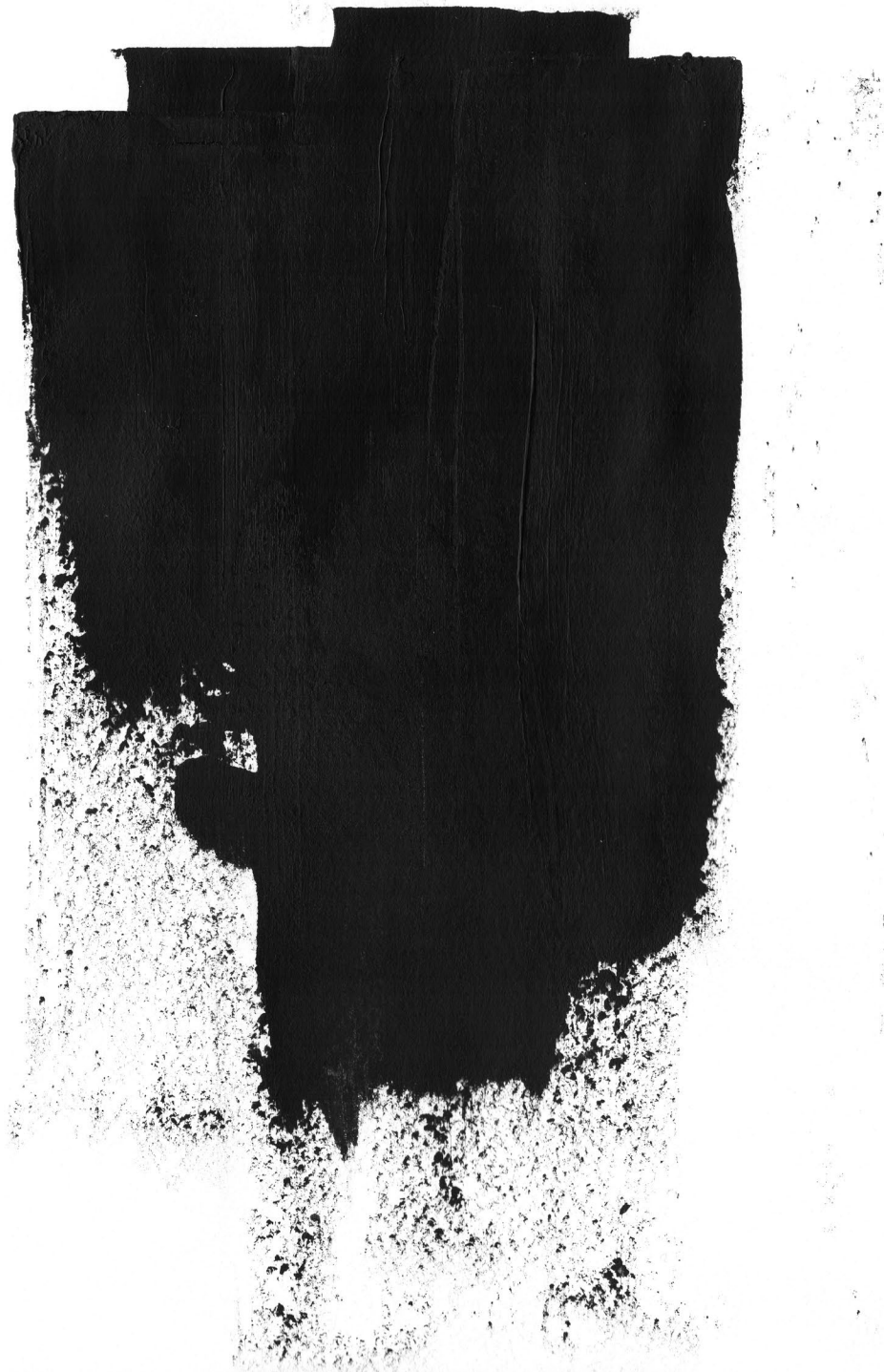
But where should you start? What should you search for? What should the sketches explore? It can be extremely difficult to start. In the beginning of a creative process there are no limitations, no clearly defined objective, no example. It is in this stage important to find something that triggers you, something that captures one's attention and creates a response.

Emotions, commitment and empathy can then slowly start to organise early impressions, thoughts and dreams. Ideas start popping up but they are not necessarily related to each other. The sketcher is curious about their connections and the intuitive search for these correlations unconsciously lead the process forward. You do not always know where you are going, what kind of problems you are struggling with or how they should be formulated, but as a sketcher you have a vague idea and that idea is what you are trying to visualise.

When facing a new assignment previous experiences and references often immediately occupy the void you are trying to fill. The drawing board is thereby never completely blank when you start. How can this automated process be destabilised? Is that even what it takes? Is it so to say 'wrong' to work with references early in the process? It can be claimed that a too rational approach, references and finished systems can inhibit sketching in an early phase. Is it really so? Can not references have an inspiring effect on sketching? Is an intuitive sketch in some way better?

V14D2 - 21 april

Småsten (*Pebbles*)

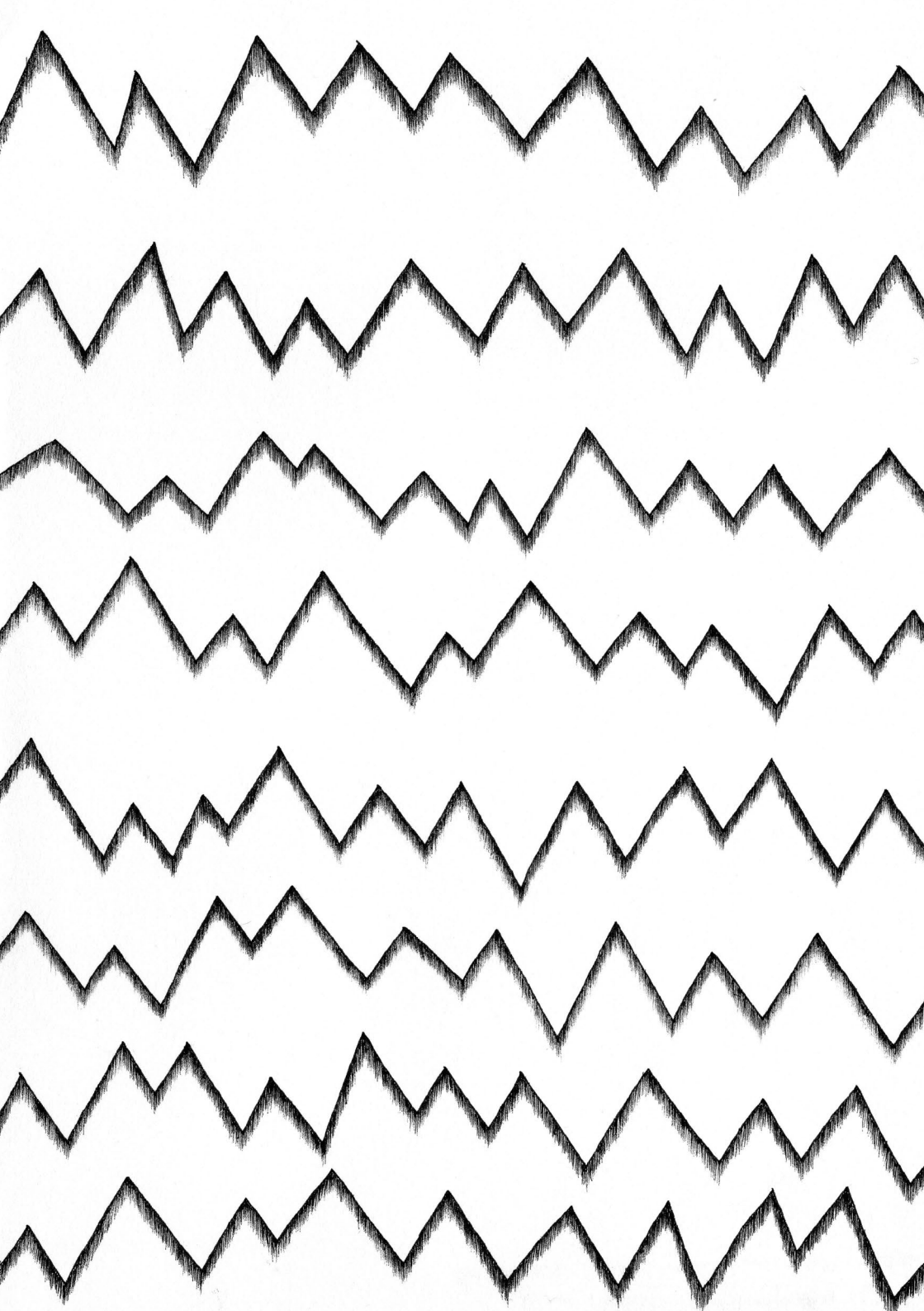
An intuitive knowledge process can not be forced. It will start automatically when the conditions are right and it requires both emotional and experiential presence. The sketcher must empathize with the sketch. For an architect this means that you need to enter into the world of the people that are going to use the future building, to enter a world which is not your own. This can generate unexpected thoughts and ideas. This type of insight can also come from daydreaming where reality and imagination can come together. What is, and what can be, is merged and transformed into elements and principles which can be used professionally.

But what is a good way to sketch? Everyone has their own way of sketching and no particular method is better than another. The important thing is not how you do it but that you do it. The sketch itself is unpretentious, it has its weak spots, it may be ugly and full of faults. It allows errors and eraser marks but it carries a potential to develop further. The format or appearance of the sketch is of less value. Architect Klas Tham describes the good sketching method as the one which minimises the resistance to do another sketch. That is exactly what sketching is about, making one sketch after another. Every line means something and every sketch draws attention to new or different issues and opportunities than the previous.

During the intuitive phase of sketching thoughts move quickly. Perhaps so fast that it can be difficult to capture all of the ideas and to bring them down on paper. The moment of intuitive clarity comes suddenly and can be hard to control. Is this what can be called 'flow'? When the work flows effortlessly and the intense focus allows time and surroundings to disappear.

V13D1 - 13 april

Spackel (*Plaster*)

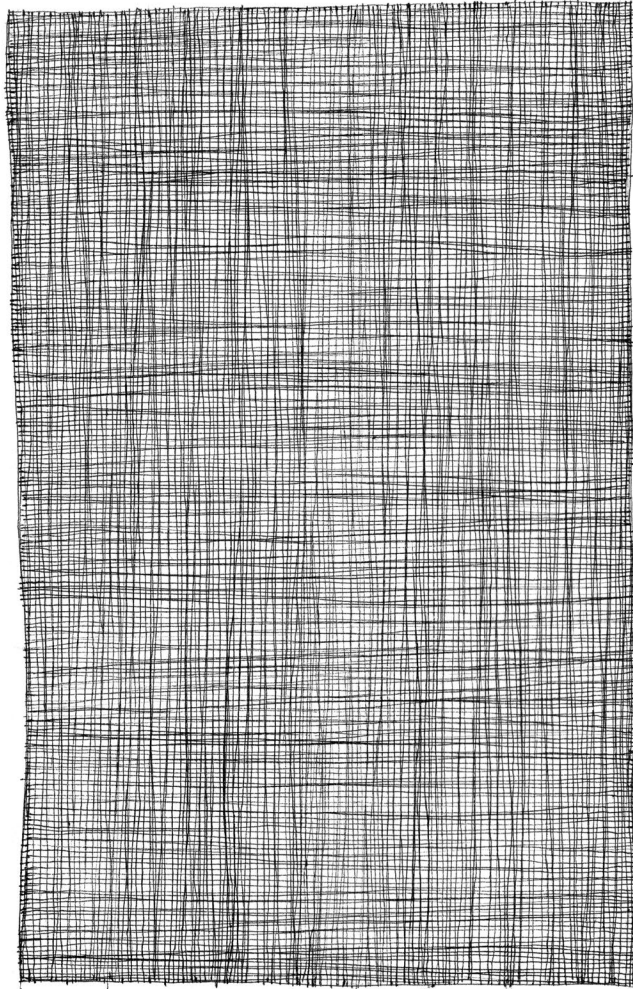
How do you find your intuitive knowledge? It requires self-reflection, something that is both sensitive and personal. It is about daring to be in a state of not-knowing and to be able to feel comfortable in the chaotic. To be open, to think about the questions, to be curious of the opportunities and, above all, to believe that you will find something, somewhere.

Only when you have enough control over your way of working and when your skills no longer require conscious attention can methods and techniques become adequate tools in sketching. Only then can you direct your full attention to the task and find sustainable solutions.

V12D4 - 9 april

Upp och ner, ner och upp (*Upside down, downside up*)

DEFINITIONER AV ORD

Arkitekt (grekiska archite'ktōn 'överbyggmästare', av arki- och te'ktōn, egentligen 'timmerman', 'byggmästare'), person utbildad i att från estetiska och funktionella utgångspunkter forma byggnader och bebyggelse.

Arkitektur, byggnadskonst. Termen avser i vidsträckt betydelse allt mänskligt byggande, i mer avgränsad mening byggnader av särskild dignitet eller konstnärlig ambition. Den innefattar då också byggnadskonsten som disciplin och kunskap. Bildligt kan arkitektur beteckna uppbyggnaden även hos t.ex. naturobjekt, musik eller poesi.

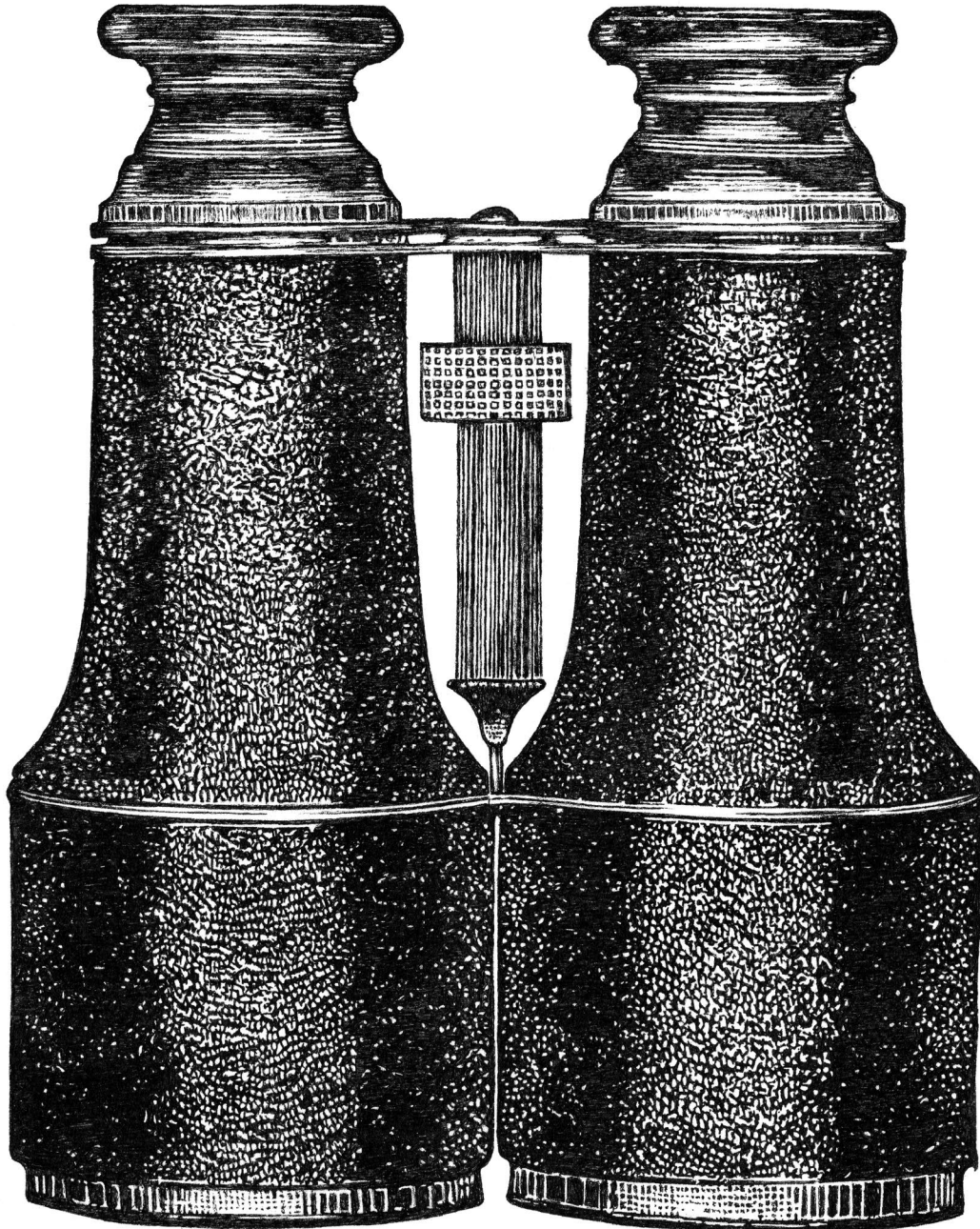
Konst (egentligen 'kunnande', 'färdighet'), kulturyttring vars utförande kräver särskild kunskap och förmåga att bruka denna med personlig behärskning och individuell anpassning till situation och avsikter.

Skiss [sk-] (italienska schizzo 'skiss'; 'stänk', 'smula', se vidare sketch), utkast, snabb, summarisk framställning i bild (ursprungligen) eller ord. Särskilt inom bildkonst och arkitektur används skiss som benämning på en förberedande framställning, antingen av huvuddragen i ett konstverk eller en byggnad eller av en detalj därav.

Design (engelska, av latin desi'gno 'avbilda', 'framställa'), internationellt använd term för formgivning, dvs. gestaltning av hantverkligt eller industriellt framställda produkter och miljöer.

V7D5 - 6 mars

Värsol II textil

Kreativitet (bildning till latin cre'o 'skapa', 'frambringa'), förmåga till nyskapande, till frigörelse från etablerade perspektiv.

Flow (engelska, 'flöde', 'ström'), sinnestillstånd där en person i samband med utförandet av en viss aktivitet känner sig fullständigt absorberad med en känsla av optimalt fokus, totalt engagemang och fullständig övertygelse om framgång i aktivitetens genomförande.

Intuition (senlat. intuitio, av latin intu'eor 'rikta blicken på', 'uppmärksamt betrakta', 'betänka'), filosofisk term för omedelbar uppfattning av ett objekt där alla moment uppfattas direkt, utan stöd av erfarenhet eller intellektuell analys.

Rationell, grundad på förnuftet: ~ kunskap; hon tänker snabbt och ~t (adv.); av ~a skäl

Rationalitet, det som bygger på förnuftet. Att en handling (eller åsikt) är rationell betyder att man medvetet och metodiskt väljer de bästa medlen för att uppnå sina mål (jämför irrationalitet). I anslutning till beslutsteorin utgår en riktning inom beteendevetenskaplig metodologi från att allt mänskligt beteende kan förklaras som styrt av rationella val (engelska rational choice theory).

Rationalism, filosofisk riktning som i motsats till empirism hävdar att det är möjligt att uppnå kunskap om verkligheten endast genom att använda förnuftet. Rationalister antar ofta att det finns medfödda idéer som är nödvändiga för att man skall kunna tolka erfarenheten.

V11D5 - V12D1 - 3 - 6 april

Att söka efter något

REFERENSER OCH INSPIRATION

Böcker

Belardi, P. (2014) *Why Architects Still Draw*. Cambridge: Massachusetts: MIT Press.

Berger, J. (2011) *Bento's Sketchbook: How does the impulse to draw something begin?* New York: Pantheon Books.

Birgerstam, P. (2000) *Skapande handling: om idéernas födelse*. Lund: Studentlitteratur.

Björkman, A. (1998) *Skisser och sånt*. Uddevalla: Arkitektur Förlag.

Brand, E. (2008) *Huvuden som övergår i landskap*. Mölndal: Lindgren & Söner AB.

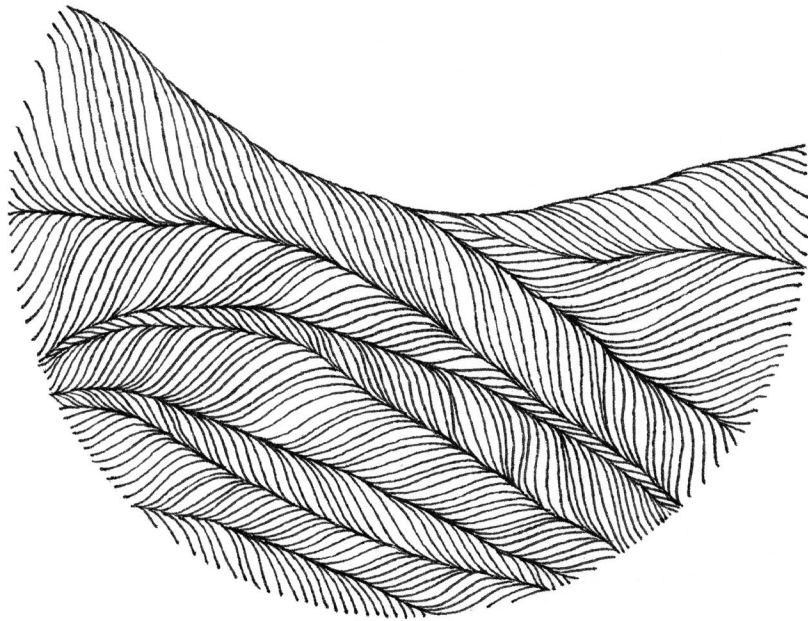
Branzell, A. (2012) *Den sökande skissen*. Göteborg: WITU förlag.

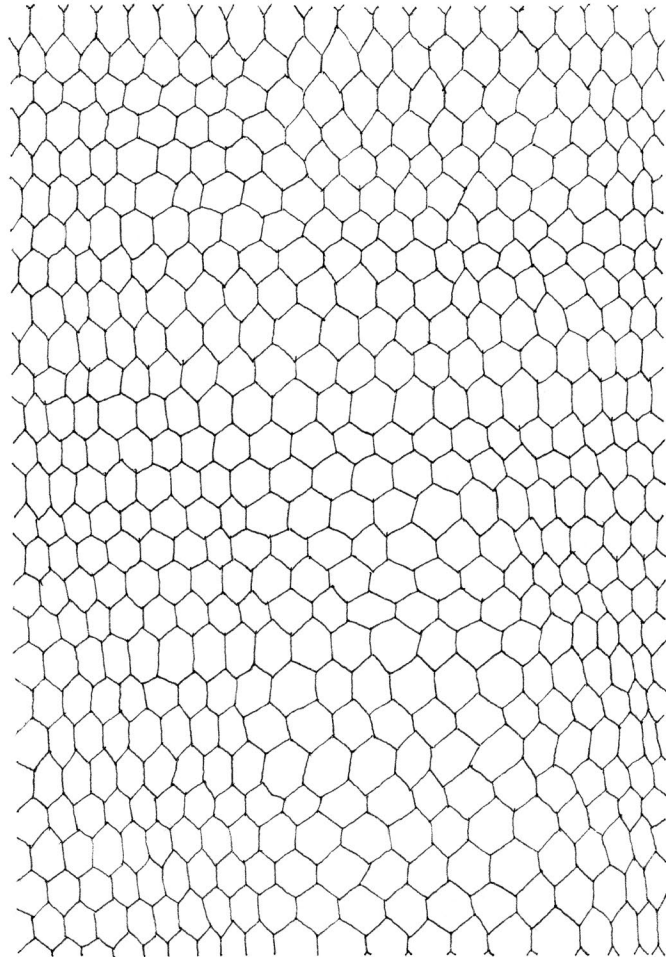
Campanario, G. (2012) *The art of urban sketching: drawing on location around the world*. Beverly, Massachusetts: Quarry Books. (originalarbete publicerat 2011).

Carson, A. (2012) *Antigonick (Sophokles)*. New York: New Directions Books.

V8D3 - 11 mars

Muskler

Carson, A. (2010) *Nox*. New York: New Directions Books.

Cooper, D. (2007) *Drawing and Perceiving: life drawings for students of architecture and design*. John Wiley & Sons, Inc.

Csikszentmihályi, M. (1996) *Flow: Den optimala upplevelsens psykologi*. (Grip, G, övers.). Stockholm: Natur och Kultur. (originalarbete publicerat 1990).

Csikszentmihályi, M. (2013) *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York: Harper Perennial. (originalarbete publicerat 1996).

Farthing, S., McKenzie, J. (2014) *The drawn word: 'Even if I write my name I am drawing'*. New York: Studio International & The Studio Trust.

Hockney, D. (2006) *Secret Knowledge: Rediscovering the lost techniques of the Old Masters*. London: Thames & Hudson Ltd.

Lundborg, G. (2011) *Handen och hjärnan: från Lucys tumme till den tankestyrda robothanden*. Stockholm: Atlantis.

Pallasmaa, J. (2009) *The Thinking Hand: Existential and Embodied Wisdom in Architecture*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

Ruefle, M. (2006) *A little white shadow*. Seattle & New York: Wave Books.

V7D1 - 2 mars

Nät

Soth, A. (2013) *Ping Pong Conversions*. Rom: Contrasto.

Solnit, R. (2012) *Gå vilse: En fälthandbok*. (Lindelöf, S, övers.). Göteborg: Daidalos AB. (originalarbete publicerat 2005).

Wallas, G. (2014) *The art of thought*. Tunbridge Wells: Solis Press. (originalarbete publicerat 1926).

Wingård, L. (2005) *Om att bli arkitekt*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola. (Examensarbete inom institutionen för arkitektur).

Artiklar

Dziurlikowska, M. (2015) Moderna museet: Louise Bourgeois. *Göteborgs-Posten*. 2015-02-20. <http://www.gp.se/>. (2015-02-22).

Baird, B. et al. (2012) Inspired by distraction: Mind wandering facilitates creative incubation. *Psychological Science*, vol. 23, nr 10, ss. 1117-1122.

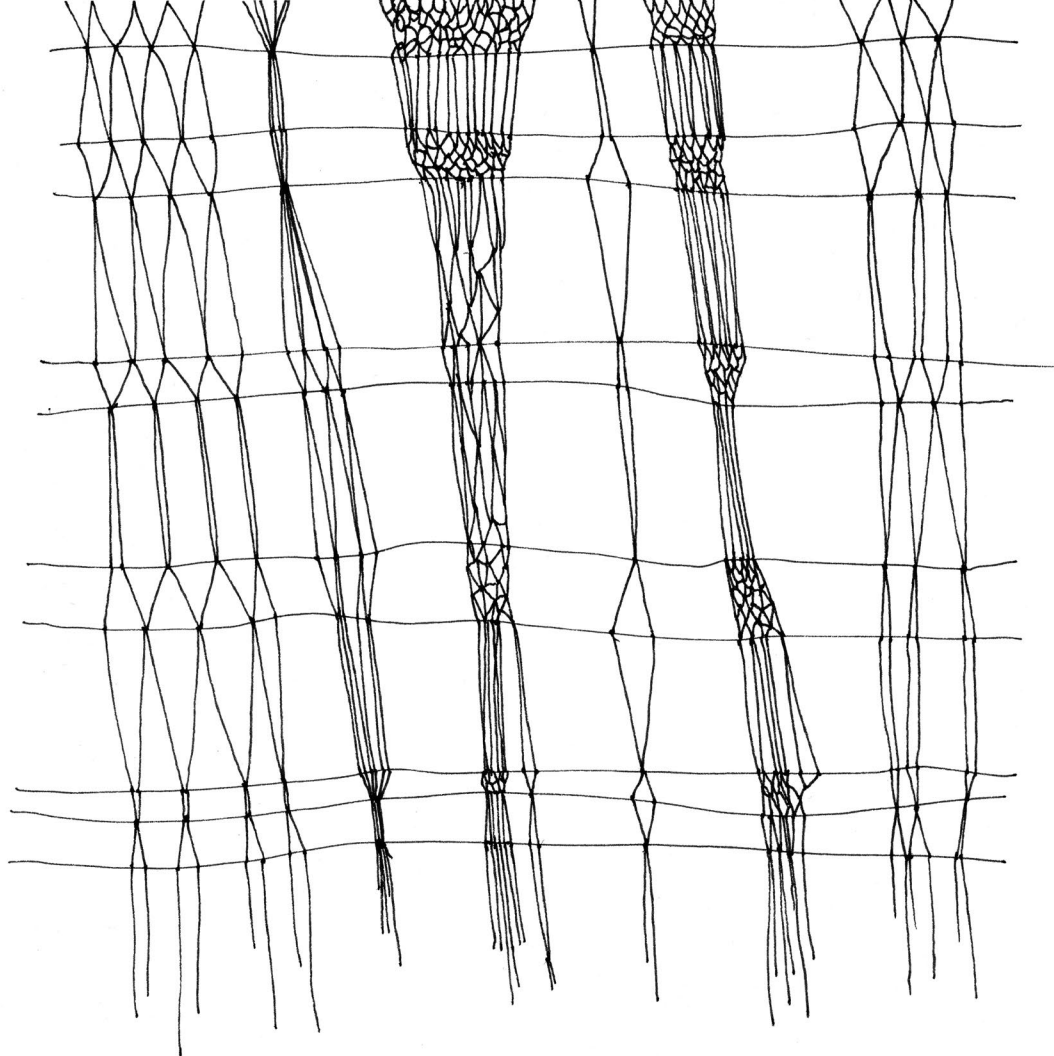
Broadway, J. et al. (2015) Stimulating mind to wander. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 112, nr 11, ss. 3182-3183.

Hont, G. (2011) Hjärnan kan styra handen: men handen kan forma hjärnan. *Läkartidningen*, vol. 108, nr 11, ss. 1846-1848.

Sjöberg, L. (2012) Kreativitet: myt och verklighet. *Psykologtidningen*, nr 1, 2012, ss. 24-27.

V12D5 - 10 april

Svärm

Multimedia

Sveriges Utbildningsradio AB (2011) *Handen och hjärnan*. [video]. <http://www.ur.se/>. (2015-02-26).

Tappeiner, A M. Wulf, R. (regissörer). (2008) *William Kentridge: Drawing the passing*. [DVD]. Köln: absolut MEDIEN.

TED Conferences, LLC (2011) *Doodlers, unite!* [video]. <http://www.ted.com/>. (2015-01-20).

TED Conferences, LLC (2004) *Flow, the secret to happiness*. [video]. <http://www.ted.com/>. (2015-02-17).

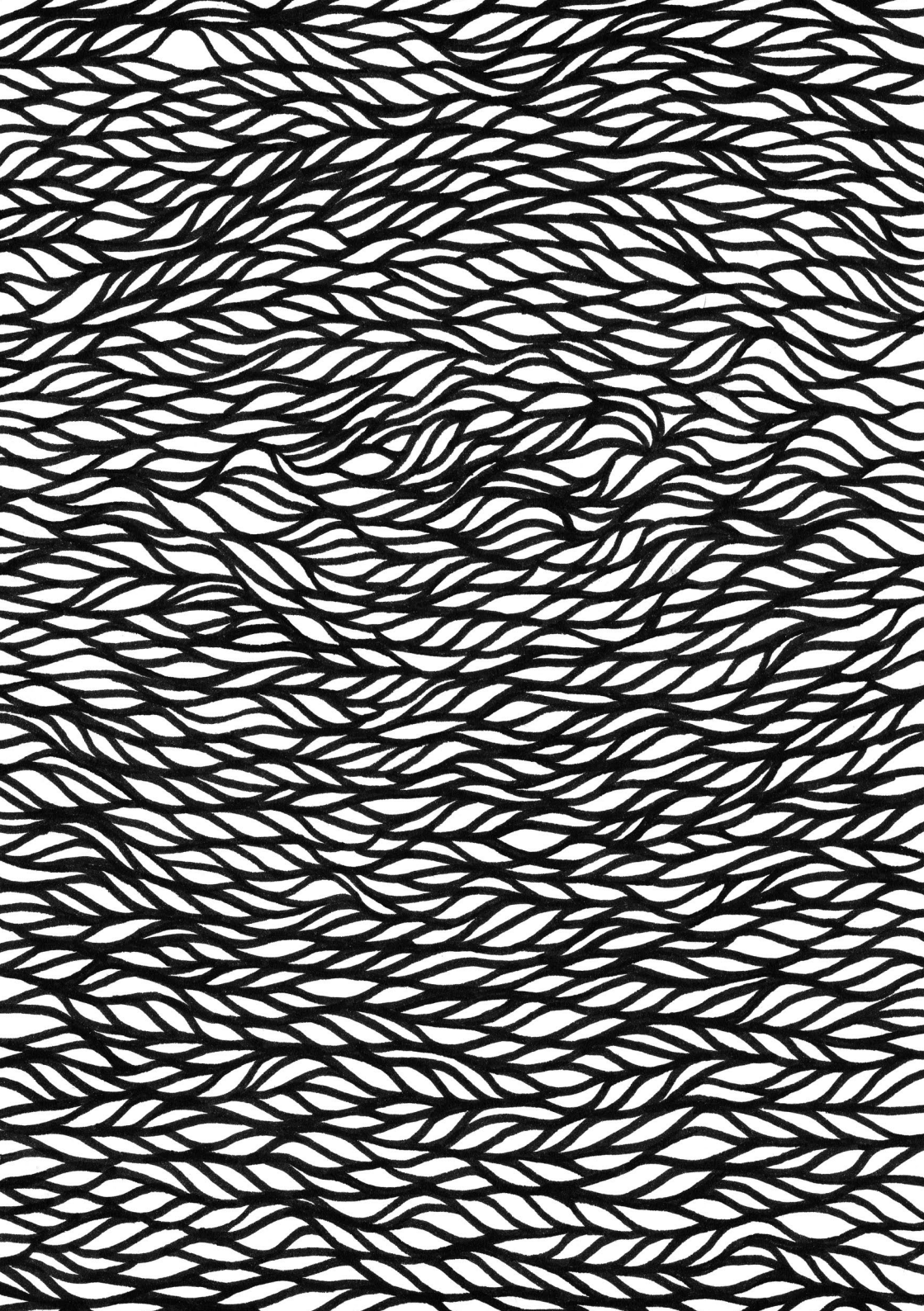
TED Conferences, LLC (2014) *Elizabeth Gilbert: Success, failure and the drive to keep creating*. [video]. <http://www.ted.com/>. (2015-03-17).

Vimeo, LLC (2013) *Inge Druckrey: Teaching to see*. [video]. <https://vimeo.com/>. (2015-03-31).

Waltz, S. (regissör). (2009) *Dialogue 09: Neues museum*. [DVD]. Berlin: Sasha Waltz & Guests.

V15D1 - 27 april

Att väva en väv (som är alldeles för gles) - Självporträtt

Efter kapitel

Innan vi börjar

Citat av Menon - Solnit (2012) ss.10

Vad är en skiss och hur kommer den till?

Birgerstam (2000)

Den tidiga skissfasen

Citat av Klas Tham - Birgerstam (2000) ss. 46

Birgerstam (2000)

Belardi (2014)

Egna tankar och reflektioner efter samtal med Nils Ramhög,
bildkonstnär

Att se sin skiss i olika ljus

Birgerstam (2000)

Att sortera och granska

Birgerstam (2000)

Idéer

Birgerstam (2000)

Belardi (2009)

Pallasmaa (2009)

Csikszentmihalyi (2013)

Wallas (2014)

Att vandra i tanken

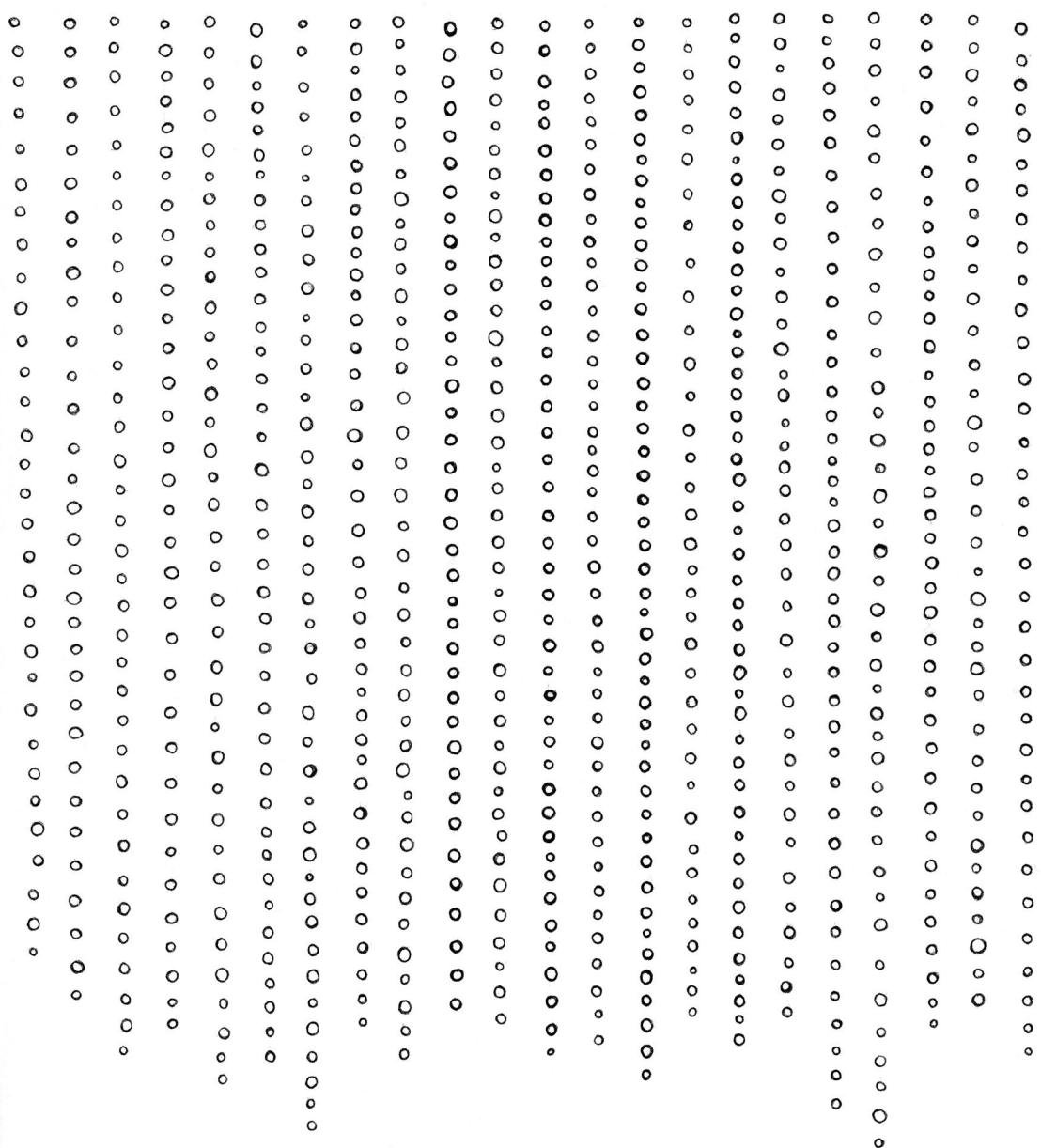
Solnit (2012)

Baird et al. (2012)

Broadway et al. (2015)

V12D3 - 8 april

Hur många varianter finns det?

Rationell-analytisk position

Birgerstam (2000)

Ett spiralformat växelspel

Birgerstam (2000)

Pallasmaa (2009)

Beslutsångest och renodling

Birgerstam (2000)

Perspektiv, aspekter och komplexitet

Birgerstam (2000)

NE (2015)

Egna tankar och reflektioner efter samtal med Stephan Laks,
Balettmästare vid Göteborgsoperan

Att inte alltid lyckas

Citat av Elizabeth Gilbert - TED Conferences, LLC (2014)

Birgerstam (2000)

Wingård (2005)

Förhållandet mellan hand och hjärna

Citat av Martin Heidegger - Pallasmaa (2009) ss. 17

Belardi (2014)

Hont (2011)

Lundborg (2011)

Pallasmaa (2009)

Sveriger utbildningsradio AB (2011)

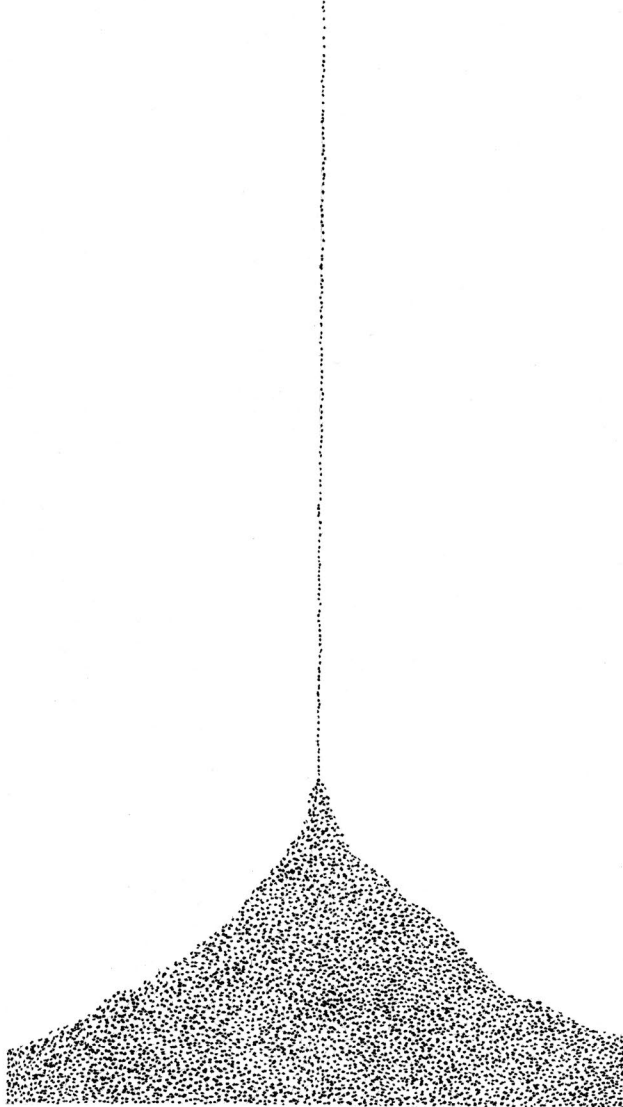
Vad är det som fångas med skissen och skissandet?

Birgerstam (2000)

Cooper (2007)

V8D2 - 10 mars

Jag tror det regnade när jag vaknade men nu skiner solen igen

Flow

Citat hämtat från NE, sökord *Flow*

Csikszentmihalyi (1996)

TED Conferences, LLC (2004)

Att utmana sig själv

Dziurlikowska (2015)

Att vara tvungen att skissa

Citat hämtat från NE, sökord *Klottra*

NE (2015)

TED Conferences, LLC (2011)

Kunskap och färdighet

Citat av Albert Einstein - Pallasmaa (2009) ss. 17

Pallasmaa (2009)

TED Conferences, LLC (2011)

Skissen och det skrivna ordet

Citat av Leonardo da Vinci - Belardi (2014) ss.1

Farthing och McKenzie (2014)

Vimeo, LLC (2013)

Uttryck av Kris Holmes - Vimeo, LLC (2013)

Resultatorientering

Egna tankar och reflektioner efter samtal med Khashayar

Naderehvandi, författare och poet

V14D1 - 20 april

Tiden är snart slut

CHALMERS

Examensarbete vid institutionen för arkitektur
Chalmers tekniska högskola
Göteborg, Sweden 2015